

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΕ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΗΛΙΟΥ 14 | 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1976 | ΑΡΙΘ. 22

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

2. ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ († 109 ἢ 107 μ. Χ.;).*

3. Ἡ ὑψίστη δυνατότης ἠθικῆς πραγματοποιήσεως κεῖται ἐν τῷ θανάτῳ διὰ τοῦ μαρτυρίου. Ὁ Ἰγνάτιος ἀναπτύσσει διὰ πρῶτην φορὰν μίαν χριστιανικὴν Θεολογίαν τοῦ μαρτυρίου. Ἡ ἔννοια δὲ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀξία πηγάζει ἐκ τοῦ Πάθους τοῦ Κυρίου, μεθ' οὗ ὁ μάρτυς πάσχει (Σμυρν. 4,2) καὶ ὅπερ οὗτος πράγματι μιμεῖται (Ρωμ. 6,3). Πράγματι ὁ Ἰγνάτιος διαβλέπει εἰς τὴν σκέψιν του τὴν ἐν τῇ Θ. Εὐχαριστίᾳ συνεχιζομένην θυσίαν τοῦ Πάθους τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ μαρτύριόν του ὡς μίαν πρᾶξιν ὁμοίαν πρὸς τὴν εὐχαριστιακὴν θυσίαν. Ὅμιλεῖ περὶ «θυσιαστηρίου», ἐν ᾧ οὗτος θὰ θυσιασθῆ (Ρωμ. 2,2), ὀνομάζει ἑαυτὸν σίτον Θεοῦ, καὶ ὅτι δι' ὀδόντων θηρίων ἀλήθεται καὶ τὸ μαρτύριόν του ὀνομάζει «Θυσίαν Θεοῦ» (Ρωμ. 2,2. 4,1 ἐ.). Διὰ τοῦτο συνιστᾷ εἰς τὴν ἐκκλησι. κοινότητα Ῥώμης, ὅπως ἀποτελέσουν χορόν, ἵνα ὑμνήσουν τὸν Πατέρα ἐν Χριστῷ διὰ τὴν εὐχαριστιακὴν θυσίαν τοῦ μαρτυρίου του. Ἡ περὶ μαρτυρίου Θεολογία καὶ ὁ πρὸς τὴν θυσίαν πόθος τοῦ ἐπίσκοπου Ἀντιοχείας ἀντιτάσσεται πρὸς τὴν Χριστολογία τῶν Δοκητῶν, τῶν ἀρνούμενων τὸ Πάθος καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου καὶ κατ' ἀκολουθίαν (ὅπως καὶ τὴν Θ. Εὐχαριστίαν) καὶ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἐθεώρουν ἄνευ σημασίας καὶ ἄσκοπον (Τραλλ. 10. Σμυρν. 4,2. 5,1 ἐ.). Ἀντιθέτως πρὸς ταῦτα, ὁ Ἰγνάτιος διδάσκει ὅτι ὁ μάρτυς εἶναι ὁ τέλειος («ἀπληρτισμένος») μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ ἐν Πνεύματι κατὰ τὸ Ματθ. 10,38.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 451 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

16,24. Λουκ. 14,26 ἐ. (Ἐφ. 1,2. Ῥωμ. 4,2. Πβλ. Ἐφ. 3,1. Τραλλ. 5,2. Ῥωμ. 5,1.3. Πολ. 7,1)³⁴. Εἶναι ὁ ἀπρητισμένος χριστιανὸς καὶ πιστὸς (Ῥωμ. 3,2), τέλειος νικητὴς πάντων τῶν γηίνων (Ῥωμ. 7,2 ἐ. Πβλ. 6,1 ἐ.). Μάλιστα ἐν βαθυτάτῃ χριστιανικῇ ἐννοίᾳ γίνεται τις ἀληθῆς ἄνθρωπος διὰ τοῦ μαρτυρίου (Ῥωμ. 6,1 ἐ. Πβλ. 9,2). Ἡ ἠθικῶς προσωπικὴ τελείωσις ἐν τῷ μαρτυρικῷ θανάτῳ ὁδηγεῖ εἰς τὸν ὑψιστον δυνατὸν σκοπὸν τὸν μετὰ τὸν θάνατον. Ὁ Ἰγνάτιος ἐλπίζει, ὡς παρατηρήθη ἤδη, ὅτι θὰ ἐπιτύχη νὰ φθάσῃ εἰς τε τὸν Υἱὸν καὶ εἰς τὸν Πατέρα. Ἐν τῷ μαρτυρίῳ ὁμοιοῦται πρὸς τὸν Λυτρωτὴν, Ὅστις διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆς Ἀναστάσεώς Του ἐγένετο τὸ ἡμέτερον ἀεὶ γιγνόμενον ζῆν. Ὁ Ἰγνάτιος φέρει ὡς παράδειγμα τοὺς ἀποστόλους, οἵτινες ἔβλεπον τὸν ἐκ τοῦ θανάτου ἀναστάντα καὶ ἠγγιζον πρὸς Αὐτὸν καὶ ὑποῦντο, ὥστε νὰ περιφρονοῦν τὸν θάνατον (Σμυρν. 3,2). «Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτυχεῖν» (δὶς ἐν Ῥωμ. 5,3) καὶ «Θεοῦ ἐπιτυχεῖν» (Ἐφ. 12,2. Μαγν. 14. Τραλλ. 12,2. 13,3. Ῥωμ. 1,2. 2,1. 4,1. 9,2. Πολ. 7,1), τοῦτο δ' εἶναι, ἕπερ ὁ εἰς τὸ μαρτύριον ὁδηγούμενος ἐπίσκοπος διακαῶς προσμένει. Οὕτω διαβλέπει λοιπὸν εἰς τὸ ἐν ὄψει μαρτύριόν του μίαν ἐφ' ἅπαξ ἀλλαγὴν (Ῥωμ. 2,1), πρὸς τὴν ὁποίαν δὲν πρέπει οἱ πιστοὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης ἀκαίρως νὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ φθάσῃ (Ῥωμ. 4,1). Διὸ καὶ ποθεῖ, ὅπως ὁ ἴδιος ἐλκύσῃ τὰ θηρία, ἵνα καὶ ἂν τὰ ἴδια δὲν θέλουν, νὰ ἐκβιάσῃ αὐτὰ διὰ νὰ τὸν κατασπαράξουν (Ῥωμ. 5,2). Βεβαίως γνωρίζει ὁ Ἰγνάτιος, ὅτι τὸ μαρτύριον, πρὸς τὸ ὅποιον τὴν δύναμιν δίδει ὁ Χριστὸς (Σμυρν. 4,2), εἶναι ἐν χάρισμα, εἰς τὸ ὅποιον καταξιοῦται τις (Πβλ. Τραλλ. 12,3. Ῥωμ. 1,1 ἐ. 2,2. 9,2. Φιλαδ. 5,1), δι' ὅπερ δὲν ἐπιτρέπεται πρὸ τοῦ χρόνου νὰ ἐξυμνή. Ὁφείλει τις οὐχὶ ἀσυγκράτητα (ὀρμητικῶς) νὰ ἐπιθυμήσῃ (Πβλ. Ῥωμ. 7,1. Ἐφ. 12,1. Τραλλ. 13,3. Φιλαδ. 5,1. κ. ἀ. Τραλλ. 3,3. Ῥωμ. 4,3). Διὰ τοῦτο καὶ παρακαλεῖ τὰς ἐκκλησ. κοινότητας πολλακίς διὰ νὰ προσεύχωνται ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἐκ τούτου τέλος πρέπει νὰ ἐρμηνευθοῦν καὶ αἱ αὐτομειώσεις τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ αἱ αὐτοταπεινώσεις τοῦ Ἰγνατίου, αἱ ἐμφανιζόμεναι ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του, ὑπευθυμίζουσαι, εἰς τινὰς θέσεις, χωρία

34. Πβλ. καὶ τὴν πνευματικὴν σχέσιν «μαθητοῦ» καὶ διδασκάλου τὸ ἄρθρ. τοῦ Rengstorf παρὰ Kittel, Theol. Wörterbuch zum Neuen Testament IV, 464.

αὐτοῦ τοῦ Παύλου καὶ σχετικὰς αὐτοκριτικὰς (Πβλ. Ἐφ. 3,1. 12,2. Μαγν. 11,12. 14. Τραλλ. 3,3. 13,1. Ῥωμ. 4,3. 5,1. 9,2. Φιλαδ. 5,1 Σμυρν. 11,1).

4. Ὁ Ἰγνάτιος θέλει διὰ τοῦ μαρτυρίου του ἐν τῇ μιμήσει τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῇ ἐνώσει μετ' Αὐτοῦ θῦμα καὶ δὴ καὶ ἐξιλεώσεως θῦμα νὰ εἶναι διὰ τὸν Θεόν, θέλει τὴν αἰσχύνην τοῦ σταυροῦ ν' ἀποπλύνῃ (Ἐφ. 18,1) καὶ θέλει νὰ φθάσῃ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὸν Πατέρα. Σκέπτεται δ' ἐπίσης καὶ διὰ τινὰ ἀξίαν τοῦ θανάτου διὰ τὸν ὑπόλοιπον κόσμον. Βεβαίως δὲν γράφει, ὅτι θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του μαρτυρίαν καὶ ὑπόδειγμα διὰ τὸν κόσμον. «Μάρτυς» καὶ ὄρους τῆς λέξεως συγγενεῖς χρησιμοποιεῖ οὐχὶ ἐν συσχετισμῶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ αἵματος. Ἐν τούτοις ἐλπίζει ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἀντιοχείας ὅτι διὰ τῆς θυσίας του θὰ ἠδύνατο νὰ ὠφελήσῃ καὶ ἄλλους. Κατ' ἐπανάληψιν σημειοῖ χαρακτηρίζων ἑαυτὸν ὡς ἀντίλυτρον τῶν ὁμοπίστων καὶ φίλων (Ἐφ. 21,1. Σμυρν. 10,2. Πολ. 6,1,2,3) καὶ ἀγνίζεται ὡς ἐξιλαστήριον θῦμα διὰ τοὺς Ἐφείους καὶ τοὺς πιστοὺς (Ἐφ. 8,1. Τραλλ. 13,3), μάλιστα θέλει νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐξιλέωσιν διὰ τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου (Ἐφ. 18,1). Ἡ κ ο ι ν ω ν ι κ ῆ ἐπομένως ἀξία καὶ ἀξιολογία τοῦ μαρτυρίου δὲν ἐλλείπει ἐπίσης. Ἡ πρώτη αὕτη Θεολογία τοῦ μαρτυρίου, μάλιστα εἰς τινὰς θέσεις λίαν πρωτοτύπως, ὀφείλει ἀσφαλῶς ἐπίσης εἰς τὴν ἐσωεκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ ἰδίᾳ πάλιν εἰς τὴν «Παύλειον» καὶ τὴν «Ἰωαννίειον» Θεολογίαν πολλαπλῆν παρόρησιν (ὑποκίνησιν). Ὁ Ο. Ρ e r l e r κατέστησε πιστευτὴν ἐπὶ τῇ βάσει ὑπολογικῶν καὶ ἰδεολογικῶν ὁμοιοτήτων, ἰδίᾳ καὶ ὅτι ἀφορᾷ εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν διὰ τὸ μαρτύριον ὡς τοιοῦτον καὶ τὴν περιγραφὴν καὶ τὸν ἐγκωμιασμὸν τούτου, τὴν ἐπίδρασιν τῶν 4 Μακκαβαίων (Πβλ. Ῥωμ. 4,1 ἐ. 6. ἐ. με 4 Μακκαβ. 9,1-8 με 4 Μακκαβ. 9.17. 8,13. 10,5-8). Περαιτέρω παράλληλοι συγκριτικαὶ θέσεις καὶ χωρὶα παρὰ Ο. Ρ e r l e r, *Das vierte Makkabaeerbuch, Ignatius von Antiochien und die aeltesten Martyrerberichte*: Riv. Arch. Crist. 25 (1949) 62 ἐ. Κατὰ ταῦτα ἰστάμεθα μετὰ τὸ 4 Μακκαβ. ἐνώπιον «μιας ρίζης τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς ἐνθουσιαστικῆς τάσεως καὶ τῆς γραμματείας τῶν μαρτύρων» (ἐνθ' ἂν. σ. 64).

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος.

Εἰς ὄλας τὰς πλευρὰς τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πρότυπα διὰ τοὺς διακονοῦντας εἰς αὐτό. Κατ' ἐξοχὴν δὲ ὁ ἱερός Χρυσόστομος, τοῦ ὁποίου τὴν μνήμην ἐωρτάσαμεν τὴν 13ην Νοεμβρίου. Διότι, ὅσον ἐκθαμβωτικὸς εἶναι ὁ λόγος του, τόσον διδακτικὸς εἶναι καὶ ὁ βίος του ὡς ποιμένος. Μεταξὺ λοιπὸν τῶν πολλῶν ἄλλων ἀρετῶν, ποὺ ἐστόλιζον τὸν ἄνδρα, ἰδιαιτέραν αἴγλην καὶ ἀξίαν μιμήσεως ἔχει καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη του. Ὡς γνωστόν, ὁ Ἰωάννης, παρὰ τὸ ὅτι εἶχε πλῆθος χαρισμάτων, δὲν ἔτρεφε τὴν παραμικρὰν ιδέαν περὶ ἑαυτοῦ. Ἐπίστευεν, αὐτὸς ὁ ζάπλουτος εἰς τάλαντα, ὅτι ἡ κληρικὴ ιδιότης δὲν τοῦ ἤρμοζεν. Διὸ καὶ ἀπέφευγε τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα. Καὶ ἂν ἐν τέλει ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἕπατον τούτων, τὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, τὸ γεγονός συνέβη διὰ τῆς βίας, ἣν ἤσκησεν ἡ Πολιτεία, ὡς ἀναφέρει ἡ Ἱστορία. Δίδαγμα μέγα καὶ φωτεινότατον διὰ τοὺς ποιμένας πάσης ἐποχῆς καὶ παντὸς τόπου.

Ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη.

Τὴν 25ην τρ. μηνός, ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμην τῆς λαοφιλοῦς μάρτυρος Αἰκατερίνης. Ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη δὲν ἐδόξασε τὴν Ἐκκλησίαν μόνον διὰ τοῦ τέλους τῆς, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλον τὸν βίον τῆς, ὡς περίλαμπρος διδάσκαλος τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως. Κατὰ τὴν συναξαριστικὴν παράδοσιν, ἦτο (θεόσοφος), ὡς τὴν ἀποκαλεῖ ἐν τῶν Δοξαστικῶν τῆς εορτῆς τῆς, ἦτοι διάνοια ἐξόχως διαπεποτισμένη μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου, κατατροπώσασα τοὺς ἐθνικοὺς φιλοσόφους καὶ στερεώσασα τὸ φρόνημα τῶν πιστῶν. Ἡ ἱερὰ φήμη τῆς λοιπὸν, ἔχουσα κέντρον τὰς καρδίας τῶν χριστιανῶν πάσης ἐποχῆς καὶ παντὸς τόπου, προέρχεται καὶ ἀπὸ τὸ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔργον, ὅπερ ἐπετέλεσεν ἡ μακαριστὴ αὕτη παρθένος, προσενεγκοῦσα εἰς τὸν Χριστὸν ὁμοῦ μὲ τὸ αἷμα τῆς

καὶ πολλαπλάσιον τὸ τάλαντον τῶν πνευματικῶν καὶ φυσικῶν χαρισμάτων της.

Ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» καὶ οἱ Ἐφημέριοι.

Παλαιὸν ὄνειρον τῆς Ἐκκλησίας μας ἐπραγματοποιήθη, χάρις εἰς τὴν ἔμπνευσιν καὶ πρωτοβουλίαν τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Σεραφεῖμ, ἀντανακλώσας βεβαίως τὴν σύνολον ἐπιθυμίαν τῆς Ἱεραρχίας. Πρόκειται διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐφημερίδος «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», ἣτις ἤρχισε κυκλοφοροῦσα ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος μηνός.

Οἱ ἐφημέριοί μας ἄς ἐναγκαλισθοῦν τὸ δημοσιογραφικὸν τοῦτο ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον μεταφέρει τὸν λόγον της εἰς τὸν ἐδλογημένον ἑλληνικὸν λαόν. Τὸ καθήκον των, καθήκον ἀγάπης συνειδητῆς, εἶναι νὰ γίνουν ὄχι μόνον οἱ ἴδιοι ἀναγνώσται, ἀλλὰ καὶ νὰ συμβάλουν εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν εἰς τὴν ἐξυμνήσαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ἐφημερίδος. Διότι, δι' αὐτῆς, ἡ Ἐκκλησία θὰ ἔρχεται συχνότερον καὶ ἀμεσώτερον εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὰς ψυχάς, τὰς ἀποτελούσας τὸ ποίμνιόν της καὶ πολλὰ θὰ εἶναι τὰ ὀφέλη καὶ δι' ἑαυτὴν καὶ διὰ τὰ πνευματικά της τέκνα.

Διὰ τὴν περιστολὴν τῆς ἐγκληματικότητος.

Ἡ ἐγκληματικότης εἶναι κοινωνικὸν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον Πολιτεία καὶ Ἐκκλησία ἔχουν χρέος ν' ἀντιμετωπίζουσι μετὰ παντὸς κήδους καὶ δι' ὅλων τῶν μέσων ὅσα διαθέτει ἐκάστη ἐξ αὐτῶν. Τὸ φαινόμενον ἔχει ἕξαρσιν ἀνησυχητικὴν καὶ εἰς τὴν χώραν μας. Ὁρθῶς ποιούσα ἡ Πολιτεία, προέβη τελευταίως εἰς ἀναθεώρησιν τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα ἐλάμβανεν ἕως τώρα διὰ τὴν πάταξιν τοῦ κακοῦ εἰς τὴν ρίζαν του. Εἰδικώτερον ὡς πρὸς τὴν πρόληψίν του, πολλὰ ἔχει νὰ προσφέρῃ καὶ ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν ποιμένων της. Τὰ μέσα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μόνον πνευματικά, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι ὀλιγώτερον ἀποδοτικά. Ἀντιθέτως, ποῖος ἀμφιβάλλει ὅτι μὲ τὸν φωτισμὸν τῶν ψυχῶν, ἰδίως δὲ τῶν ψυχῶν τῆς τρυφερᾶς ἡλικίας, ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία θὰ ἐξυγιασθῇ ἠθικῶς καὶ θ' ἀποφευχθῶν πολλὰ ναυάγια ἠθικὰ εἰς τὸ μέλλον;

Η ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΗΡΥΓΜΑΤΟΣ

Τὸ ἀληθές Χριστοκεντρικὸν κήρυγμα, περὶ τοῦ οὐοίου ἐγένετο λόγος εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα τοῦ «Ἐφημερίου», ἔχει ὁπωσδήποτε ἐκκλησιολογικὴν διάστασιν.

Τὸ πλήρες περὶ Χριστοῦ μήνυμα παρουσιάζει τὸν Χριστὸν τῆς χθές, τῆς σήμερον καὶ τῆς αὔριον. Ὁ Χριστὸς τῆς σήμερον εἶναι ὁ Ἄναστὰς καὶ Ἄναληφθεῖς, ὅστις ἐνεργεῖ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐν Χριστῷ σωτηριώδης ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ δὲν περατοῦται εἰς τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου ἐν τῇ Ἄναστάσει καὶ ἐν τῇ Ἄναλήψει. Τὰ Πάθη καὶ ἡ Ἄνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἦσαν τὸ κορυφωμα τῆς πραγματώσεως τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' οὐχὶ τὸ τέρμα αὐτῆς. Ἡ πραγματώσις αὐτῆ συνεχίζεται καθημερινῶς μέχρις ὅτου εὔρη τὴν ἐσχάτην τελειώσιν της κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν καὶ τὴν αἰώνιον δόξαν τῶν λελυτρωμένων. Εἰς τὴν χρονικὴν περίοδον μεταξύ τῆς Ἄναλήψεως τοῦ Ἄναστάντος Κυρίου καὶ τῆς ἐπανόδου αὐτοῦ εἰς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν προβάλλεται τὸ σωτηριῶδες μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ὡσαύτως θὰ τελειωθῆ κατὰ τὰς ἐσχάτας ἡμέρας. Αὕτη εἶναι ἡ ἐνεργοποίησις τῆς διὰ τοῦ Χριστοῦ ἀρξαμένης Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ ἐν Χριστῷ μυστήριον εἶναι σήμερον παρόν. Ὁ Χριστὸς ἐνήργησε κατὰ τὴν ἐπίγειον ζωὴν Του ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, μεθ' ἧς ἦτο ὑποστατικῶς ἠνωμένος. Σήμερον ἐνεργεῖ διὰ τῆς ἀοράτου εἰς ἡμᾶς δεδοξασμένης φύσεώς Του καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας, μεθ' ἧς Οὗτος εἶναι συνδεδεμένος ὡς ἡ ζωοποιοῦσα «Κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας» (Κολ. α', 18). Ὁ Θεὸς-Πατὴρ «αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ» (Ἐφεσ. α', 22). Ἡ Ἐκκλησία ὡς μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐμψυχοῦται ὑπὸ τοῦ ἁγ. Πνεύματος (Ῥωμ. ιβ', 4-5. Ἐφεσ. α', 22-23. Κολ. α', 18, 24· β', 19). «Ἐπίσης ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος

ἀποτελεῖ μεθ' ὄλων τῶν χριστιανικῶν μελῶν τοῦ σώματος αὐτοῦ μίαν ἐσωτερικὴν, ὀργανικὴν καὶ τελείαν ἐνότητα, ἀποτελεῖ ἐν ζῶν σῶμα. Οἱ Χριστιανοί... ἐνσωματοῦνται εἰς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ γίνονται «σύμφυτοι» τῷ Χριστῷ (Ρωμ. στ', 5), «ἐγκεντριζόμενοι καὶ ἐνοφθαλμιζόμενοι καὶ ἐμβολιαζόμενοι εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ», ὡς κλάδοι «εἰς τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, οὕτω δὲ κοινωνοῦσι τῆς θείας τοῦ Θεανθρώπου ζωῆς» (Ἰωάννου Καρμίρη, Σύνοψις τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν Ἀθήναις 1957, σ. 79-80).

Τὸ Χριστοκεντρικὸν κήρυγμα θά τονίση, ὅτι τὰ ζῶντα μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελοῦν «κοινωνίαν ἁγίων». Συσσωματοῦνται ἐν τῷ Χριστῷ εἰς ὀργανικὴν καὶ μυστηριακὴν ἐνότητα. Λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν θεανθρωπίνην ζωὴν αὐτοῦ διὰ τῆς δυνάμεως καὶ ἐπενεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Κατὰ τὴν διατύπωσιν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, «εἰ μὴ Πνεῦμα παρῆν, οὐκ ἂν συνέστη ἡ Ἐκκλησία· εἰ δὲ συνίσταται ἡ Ἐκκλησία, εὐδὴλον ὅτι Πνεῦμα πάρεστιν» (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκοστήν, ὁμιλ. 1, § 4, Migne Ἐ.Π. 50, 459). Δι' αὐτὸ χαρακτηριστικῶς ψάλλει ὁ ὕμνωδός: «Πάντα χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, βρῦει προφητείας, ἱερέας τελειοῖ, ἀγραμμάτων σοφίαν ἐδίδαξεν, ἀλιεῖς θεολόγους ἀνέδειξεν, ὄλον συγκροτεῖ τὸν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας». Ὡς ἐτόνιζεν ὁ φιλορθόδοξος καθηγητὴς Friedrich Heiler, «ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τὸ Πνεῦμα εἶναι ἡ ζωτικὴ ἀρχὴ τῆς. Ὅ,τι εἶναι ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι ἢ ψυχῇ, αὐτὸ εἶναι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ».

Σκοπὸς καὶ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι «ὁ καταρτισμὸς τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. δ', 12). Ἡ Ἐκκλησία εἶναι κιβωτός, ἐκτὸς τῆς ὁποίας οὐδεμία ζωὴ ὑπάρχει. Τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας μάλιστα εἶναι ἀνώτερον τοῦ ἔργου τῆς κιβωτοῦ, διότι κατὰ τὴν προσφιλῆ παρομοίωσιν τοῦ Χρυσοστόμου, «κόραξ εἰσῆλθεν εἰς τὴν κιβωτὸν ὁ κόραξ καὶ κόραξ ἐξῆλθε. Λύκος εἰσῆλθεν εἰς τὴν κιβωτὸν ὁ λύκος καὶ λύκος ἐξῆλθεν. Ἄλλ' ἐδῶ εἰσέρχεται

τις κόραξ καὶ ἐξέρχεται περιστέρα. Εἰσέρχεται λύκος καὶ ἐξέρχεται πρόβατον» (ἐν Κ. Καλλινίκου, Τὰ θεμέλια τῆς πίστεως, σ. 300).

Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αἰχμητοὶ ὅτι χρηστός ὁ Κύριος. Πρὸς ὃν προσερχόμενοι, λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδοκιμασμένον, παρὰ δὲ Θεοῦ ἐκλεκτόν, ἔντιμον, καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, οἶκος πνευματικός, ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνευρέγκαι πνευματικῆς θυσίας εὐπροσδέκτους τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ... Ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτόν, βασιλείον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς· οἱ ποτε οὐ λαός, νῦν δὲ λαὸς Θεοῦ, οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες» (Α΄ Πέτρ. β', 4-10). Τὸ κήρυγμα δέον νὰ καθοδηγῆ, ἵνα ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ ἀυξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ Κεφαλὴ, ὁ Χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἐκάστου μέρους τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ» (Ἐφ. δ', 15-16).

Κατὰ τὴν βαθυτάτην οὐσίαν τῆς ἡ Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ἐπέκτασις καὶ ἀντιγραφὴ τῆς κοινωνίας ἀγάπης, ἣτις συνδέει μετ' ἀλλήλων τὰ πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδος. Αὕτη εἶναι τὸ πρότυπον τῆς ἐν ἀγάπῃ ἐνότητος, ἡ ὁποία πρέπει νὰ συνδέῃ τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ ὄλου αὐτῆς καὶ μετ' ἀλλήλων.

Ἄλλ' ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἡ ὁρατὴ μορφή τῆς ὑπερφυσικῆς ἀγάπης, δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀποκεκλεισμένη τοῦ ἐκτὸς αὐτῆς κόσμου. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ συνέχισις τῆς ζωῆς τοῦ εἰς τὸν κόσμον σταλέντος Χριστοῦ: «Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, καὶ γὰρ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον» (Ἰωάν. ιζ', 18). Ἡ ὅλη Ἐκκλησία καὶ τὸ καθ' ἕνα μὲλος αὐτῆς δέον νὰ ἀνοίγωνται πρὸς τὸν κόσμον ἐν διακονοῦσῃ ἀγάπῃ, ἣτις ἀποβλέπει εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν συνανθρώπων.

Ὅθεν ἡ Ἐκκλησία δέον διὰ τῶν ἱεροκηρῦκων τῆς νὰ κηρύττει ἑαυτὴν ὡς τὴν συνέχισιν τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ. Τὸ κή-

ΠΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΠΛΟΥΤΟΣ

«Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον ἂν κερδήσῃ
τὸν κόσμον ὅλον»; (Μάρκ. η', 36)

1. Ἡ ματαιότης τοῦ πλούτου καὶ πάσης κα-
τὰ κόσμον δόξης.

Οἱ πάντες γνωρίζομεν ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ «πάροικοι καὶ παρεπίδημοὶ ἔσμεν» καὶ δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος νὰ παρέμεινε αἰωνίως ἐπὶ γῆς. Πλοῦτη καὶ ἀξιώματα, δόξαι καὶ τιμαὶ καὶ πᾶν ὅ,τι ἐκτρέφει τὸν ἀκόρεστον ἐγωϊσμόν τοῦ ἀνθρώπου δὲν μᾶς συνοδεύουν πέραν τοῦ τάφου, εἰς τὸν ὁποῖον κατερχόμεθα γυμνοί. Τίποτε ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔδιδον αἰγλην καὶ φαινομενικὴν γοητείαν εἰς τὸ φθαρτὸν ἐπίγειον σκῆνωμα, δὲν εὐ-
τρεπίζει, δὲν ἐξωραΐζει τὸν νεκρόν, εἴτε πλούσιος εἶναι, εἴτε πένης, εἴτε βασιλεὺς, εἴτε στρατιώτης. Ποῦ εἶναι οἱ θησαυροί, διὰ τοὺς ὁποῖους τόσον ἐκοπίασε καὶ χάριν τῶν ὁποίων τόσους ἠδίκησε; Ποῦ αἱ λαμπραὶ ἐνδυμασίαι καὶ τὰ βαρύτεμα κοσμήματα; Ποῦ οἱ ἐγκωμισμοὶ τῶν κολάκων; Ποῦ αἱ πρωτοκαθεδραὶ, αἱ δεξιώσεις καὶ αἱ κατὰ κόσμον τιμαὶ; «πάντα σκιᾶς ἀσθενέστερα, πάντα ὄνειρων ἀπατηλότερα», σὲ ἐγκατέλειψαν μόλις ὡσφράν-

ρυγμα πρέπει νὰ κηρύττῃ τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, νὰ οἰκοδομῇ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ συντελῇ εἰς τὴν αὔξησιν αὐτῆς. Δι' αὐτὸ ἀποτείνεται τόσον πρὸς τοὺς ἐκτὸς αὐτῆς εὐρισκομένους, ὅσον καὶ πρὸς τὰ μέλη της. Τὸ κήρυγμα ἐπιδιώκει τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ, τὴν ἔλευσιν τῆς βασιλείας Του, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὁ καθ' ἕκαστον ἄνθρωπος εὐρίσκει τὴν σωτηρίαν του. Ἐπομένως τὸ κήρυγμα εἶναι κλήσις, τὴν ὁποίαν ἀπευθύνει πρὸς τοὺς ἀκροατὰς ἢ Ἐκκλησία, καὶ πρόσκλησις αὐτῶν πρὸς ἔλευσιν ἢ παραμονὴν αὐτῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

θησαν τὴν ὁσμὴν τοῦ θανάτου. Διότι μέχρις ἐκεῖ. «Οὐ συνοδεύει ὁ πλοῦτος, οὐ παραμένει ἡ δόξα. Ἐπελθὼν γὰρ ὁ θάνατος πάντα ταῦτα ἐξηφάνισται». Καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου, εἰς τὸν ὅποιον ἐζητήσαμεν τὴν ἀνάπαυσιν, θ' ἀκουσθοῦν ἴσως μάταιοι ἐπικλήδαιο λόγοι διὰ τὰ ἐπισφραγισθῆ ἢ ἀνθρωπίνῃ ματαιοδοξίᾳ, καὶ πολλαὶ ἀραὶ καὶ βλασφημίαι ἐκ βάθους καρδίας ἐκείνων τοὺς ὁποίους κατεδυναστεύσαμεν ἐν ζωῇ.

Γνωρίζομεν, λοιπόν, πάντες τὴν ματαιότητα τῶν ἐγκοσμίων, διότι ἡ λεωφόρος τοῦ θανάτου εἶναι ἐκείνη εἰς τὴν ὁποίαν συγκλί- νει καὶ ἡ ἰδική μας ὁδός. Εὐρίσκεται εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιγείου πορείας μας. Τέλεσμα ἀνεπίστροφον, εἰς τὸ ὅποιον φθάνομεν μὲ μόνας ἀποσιευὰς τὰ πεπραγμένα μας ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐκεῖ ποῦ θὰ φθάσωμεν δὲν χρειάζονται, οὔτε τίτλοι εὐγε- νείας, οὔτε πιστοποιητικὰ εὐπορίας καὶ ἀπορίας. Ἐν ἴσῳ ἀξιώ- ματι θὰ κρούσωμεν, ὡς ταπεινοὶ δούλοι τοῦ Ὑψίστου, τὴν θύραν τῆς νέας ζωῆς καὶ θὰ παρουσιασθῶμεν ἐνώπιον τοῦ μεγάλου Κρι- τοῦ μὲ μοναδικὰ ἐφόδια τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας μας. Καὶ ἕκα- στος κριθήσεται κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Μολονότι οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουν, ἐξ ὅσων καθημερινῶς λαμβάνουν πεῖραν, τὴν ἄτεγκτον αὐτὴν πραγματικότητα, ἐν τού- τοις, ὡς νὰ μὴ ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ αὐτὴ μοῖρα περιμένει καὶ τοὺς ἰδίους, ἐν ὥρᾳ καθ' ἣν δὲν προσδοκοῦν, ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι τόσον προσκεκαλλημένοι εἰς τὰ ἐγκόσμια, ὡς νὰ ἐπρόκειτο νὰ ζήσουν αἰωνίως ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπιδίδονται μὲ πάθος εἰς τὴν ἀπό- κτησιν ὑλικῶν ἀγαθῶν, ζητοῦντες τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην καὶ οὐχὶ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον. Θησαυρίζουν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς «ἔπου σῆς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορῶσουςι καὶ κλέπτουσι» (Ματθ. στ', 19). Ἡ ἀπληστία καὶ πλεονεξία παρέδωσαν τὴν ψυχὴν πολλῶν ἀνθρώπων εἰς τὸν Σατα- νᾶν. Καὶ μία ψυχὴ, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξέλιπεν ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἱκανὴ νὰ διαπράξῃ πᾶσαν ἀδικίαν καὶ ἀνομίαν. Οὕτως οἱ ἄνθρωποι ὑποβάλλονται εἰς κόπους καὶ μόχθους καὶ ἀγρυπνίας. Διακινδυ- νεύουν καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν. Χάνουν τὴν ψυχικὴν γαλήνην καὶ τὴν πνευματικὴν ἡρεμίαν των. Ποδοπατοῦν τὸ δίκαιον τῶν ἀσθενε- στέρων. Ἀτιμᾶζουν τὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξίν. Ἐνεδρεύουν τὸν πέννητα. Ἐξανδραποδίζουν τὴν χήραν καὶ τὸ ὄρφανόν. Διατὶ ὅλοι αὐταὶ αἱ μάταιαι καὶ ἁμαρτωλαὶ καὶ ἐγκληματικαὶ πράξεις; Διὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὸ σαρκίον των, τὸ ὅποιον ὅμως, χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνονται, τὸ καταβασανίζουν οἱ ταλαίπωροι. Ἀνελογί- σθησαν ἄρα γε ποτέ, τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος; Ἄς ἀκούσουν τὸν Προ-

φήτην Ἡσαΐαν, ἴσως συνετισθοῦν. «Πᾶσα σὰρξ χόρτος καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. Ἐξηράνθη ὁ χόρτος καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε. Τὸ δὲ ρῆμα Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα» (Ἡσ. Μ', 6-8). Καὶ ποῖον τὸ ρῆμα Κυρίου; Ἄς ἀκούσωμεν τὸν ἴδιον ὁμιλοῦντα: «Τί ὠφελήσει ἄνθρωπον ἐὰν τὸν κόσμον ἔλον κερδήσῃ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;» (πρβλ. Ματθ. ιστ', 26). Ὅταν, λοιπόν, υποστῶμεν μίαν τόσον μεγάλην ζημίαν, ποῖον κέρδος ὕλικόν εἶναι ἰσάξιον νὰ ἀντισταθμίσῃ τὴν ἀπώλειαν τῆς ψυχῆς μας; Οὐδέν. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἀπορρίπτομεν τὴν ἐξιλαστήριον θυσίαν τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις χάριν τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν προσέφερεν ἀντίλυτρον τὸ αἷμα Του.

2. Οὐτε ἡ πενία εἶναι κακόν, οὔτε ὁ πλοῦτος πλεονέκτημα.

Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ὁ τῶν πάντων Κύριος καὶ τὰ πάντα δυνάμενος, ἑαυτὸν ὑπογραμμὸν προβάλλων, ἤλθεν ἐν τῷ κόσμῳ ταπεινὸς καὶ ἑτερομάτισε τὴν ἐπὶ γῆς παρουσίαν Του μὴ ἔχων «ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνη» (Ματθ. γ', 20). Καὶ διὰ τῆς θεικῆς διδασκαλίας Του κατεφέρθη μὲ ἰδιαιτέραν δριμύτητα κατὰ τοῦ πλοῦτου καὶ τῶν προσκεκολλημένων εἰς αὐτόν. Ἐκεῖνος παρήγγειλε κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίαν Του «μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς... Θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ» (Ματθ. στ', 19-20), ἔχων ὑπ' ὄψιν Του ὅτι «ὅπου ἐστὶν ὁ θησαυρός, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία» τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι «οὐδεὶς δύναται... Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾶ» (Αὐτ. στ', 24). Ἐκεῖνος, ἀπευθυνόμενος εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἐκήρυξε: «μὴ μεριμνήσητε λέγοντες τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν ἢ τί περιβαλώμεθα» (Αὐτ. στ', 31). Ἐκεῖνος, ἀποστέλλων τοὺς δώδεκα πρὸς διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν ρητὴν ἐντολήν: «μὴ κτήσησθε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πῆραν εἰς ὀδὸν μηδὲ δύο χιτῶνας μηδὲ ὑποδήματα μηδὲ ράβδον...» (Αὐτ. ι', 9-10). Ἐκεῖνος, τέλος, εἰς τὸν πλοῦσιον νεανίσκον, ὅστις τὸν ἠρώτησεν: «τί ἀγαθὸν ποιήσω ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον;» (Ματθ. ιθ', 16) ἐνετείλατο: «ὑπάγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι» (Αὐτ. ιθ', 21). Καὶ ὅταν ὁ πλοῦσιος νέος, ἀκούσας τὴν σύστασιν τοῦ Κυρίου, ἀπῆλθε λυπούμενος, διότι δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ συμμορφωθῆ πρὸς αὐτήν, ὁ Ἰησοῦς εὔρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς μαθητὰς Του. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως πλοῦσιος

εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ραφίδος διελθεῖν ἢ πλοῦσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν» (Αὐτ. ιθ', 23-24).

Ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου ὑπῆρξε δυστυχῶς «φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ». Ὁ πλοῦτος καὶ τὰ ὑλικά ἐν γένει ἀγαθὰ ἀποτελοῦν ἰδανικὸν τῆς συγχρόνου ἐποχῆς μας καὶ μίαν τῶν βασικωτέρων ἐπιδιωξέων τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὅταν τὸ βαλάντιον διογκωθῆ, διογκοῦται καὶ ἡ διάνοια. Ὁ ἐγωϊσμὸς μᾶς τοποθετεῖ πολὺ ὑψηλότερα τῶν πτωχῶν συγγενῶν καὶ φίλων μας. Διακόπτομεν ἀκόμη καὶ τὸν χαιρετισμὸν μας, ἔστω καὶ ἂν κάποτε μᾶς ἐφάνησαν πολὺ χρήσιμοι. Καὶ ὅταν συμβῆ νὰ γίνῃ λόγος κατὰ τὰς συζητήσεις μας περὶ αὐτῶν, καταδεχόμεθα νὰ εἰπώμεν μὲ συγκατάβασιν· «καλὸς ὁ καυμένος ἀλλὰ πολὺ φτωχός!» Ὁνειδος, λοιπόν, ἡ πτωχεία καὶ ἔπαινος ὁ πλοῦτος; Ἀλλοίμονον εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι θεωροῦν τὰ ἀνθρώπινα πράγματα ὑπ' αὐτὸ τὸ πρῶσμα. Ἄς μὴ λησμονοῦν ὅτι «τὰ πάντα ρεῖ», ὅπως ἔλεγεν ὁ Ἡράκλειτος, ἀλλὰ καὶ τὸ γραφικὸν καθ' ὃ ὁ Θεὸς ἀπεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς» (Λουκ. α', 53).

Ἡ ἐνάρετος πενία εἶναι ἀπείρως καλλιτέρα παντὸς πλοῦτου. Εἶναι αὐτὴ ἡ ἰδία θησαυρὸς ἀνεκτίμητος, κόσμημα ἀφθαρτον. Διότι ἀντιπροσωπεύει ἠθικὴν ἀξίαν ἀδιάβλητον. Εἶναι ἰδανικὸν εἰς τὸ ὁποῖον ἐλάχιστοι ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ φθάσουν, διότι τοὺς ἔλκουν αἱ ὑλικά δυνάμεις ὡς μαγνήται ἀκαταμάχητοι. Καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ ἠθικαὶ ἀξίαι καὶ τὰ ἰδανικά δὲν ἀντισταθμίζονται μὲ οὐδεμίαν ὑλικὴν ἀξίαν. Τὰ κοσμήματα τῆς ψυχῆς, αἱ ἀρεταὶ δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι βαρύτερα παντὸς βαρυτίμου μετάλλου. Ἡ εἰς ὑλικά ἀγαθὰ πτωχεία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ὑποβιβάζει τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, προκειμένου δὲ περὶ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων ἀποτελεῖ τίτλον τιμῆς, διότι συμφωνεῖ ἀπολύτως πρὸς τὴν διδασκαλίαν Ἐκείνου. Εἶναι στέφανος ἀμάραντος. Εἶναι ἀπόδειξις πίστεως ἐνεργοῦ. Ὁ ἀδελφός θεός Ἰάκωβος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τε τοὺς πτωχοὺς καὶ πλουσίους Χριστιανούς, παραγγέλλει τὰ ἑξῆς. «Καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ, ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. Ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσῳνι καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπόλωτο· οὕτω καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται» (Ἰακ. α', 9-11). Ἡ πτωχεία, κατὰ τὸν θεῖον Ἰάκωβον, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ταπείνωσις ὥπλισαν μὲ ἠθικὴν δύναμιν καὶ ἀρετὰς τὸν πτωχὸν χριστιανὸν καὶ τὸν ἐξύψωσαν οὕτω εἰς μέγα ὕψος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, διότι, παρὰ τὰς δοκιμασίας καὶ τὰς ἀντι-

ξοότητας, δὲν τῷ ἀπέλιπεν ἡ πίστις. Οὗτος δύναται, λοιπόν, νὰ καυχᾶται ἐν Κυρίῳ διὰ τὴν ἠθικὴν τελειώσιν του. Ὁ δὲ πλούσιος χριστιανὸς, ἅς καυχᾶται διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην, ἣν τοῦ γεννᾶ ἢ σκέψις, ὅτι ὁ πλοῦτος εἶναι τι τὸ παροδικὸν καὶ ἐφήμερον, μὴ διαφέρων τοῦ ἄνθους τοῦ ἀγροῦ, τὸ ὁποῖον ξηραίνεται καὶ χάνεται μαζί μὲ τὸν χόρτον, μόλις δεχθῆ τὰς καυστικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Αὐτὴ ἡ σκέψις θὰ συγκαταῖ τὸν πλούσιον ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς ἐπάρσεως καὶ θὰ τὸν καθιστᾶ ταπεινόφρονα.

3. Ἡ ἀγάπη τοῦ πλούτου ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν.

Εἴτε πτωχοί, λοιπόν, εἴμεθα εἴτε πλούσιοι ἐν τῇ κοινωνίᾳ τοῦ Χριστοῦ δέον νὰ μᾶς διακρίνη ἡ ταπεινώσις τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ὁποίας θὰ κατανοήσωμεν τὴν εὐτέλειαν καὶ μηδαμινότητά μας. Κατὰ ταῦτα, οὔτε οἱ πτωχοὶ ὑστεροῦν εἰς τι ἔναντι τοῦ Θεοῦ, οὔτε οἱ πλούσιοι πλεονάζουν ἢ ὑπερτεροῦν κατὰ τι. Διότι ὁ Θεὸς δὲν βλέπει τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὴν καρδίαν. Πτωχοὶ καὶ πλούσιοι εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ Δικαίου Κριτοῦ, τὴν ἰσότητα δὲ ταύτην ἐπιβεβαιῶι ὁ κοινὸς εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους θάνατος.

Ἡ ἀγάπη τοῦ πλούτου δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν. Εἰς τὴν συνειδησίμ μας πρέπει πάντοτε νὰ ὑψοῦται ὡς φωτεινὴ ἐπιγραφή ἡ πρὸς πάντα πλούσιον ἀπευθυνομένη ἐντολὴ τοῦ Κυρίου· «πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δός πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι» (Ματθ. ιθ', 21). Σκληρὸς ὁ λόγος διὰ τοὺς δούλους τοῦ χρήματος. Σκληρὸς, διότι τὸ χρῆμα κατήντησε τὸ κέλυφος τῆς ψυχῆς των. Ἐγινε ὄστρακον τῆς ὑπάρξεώς των. Τοὺς ἀκολουθεῖ εἰς πᾶν βῆμα ὡς σκευοφόρος. Εἶναι ἡ ἀδυναμία των καὶ ἡ δύναμις των. Ποῖος ἐκ τῶν πλουσίων χριστιανῶν ἐσκέφθη νὰ κενώσῃ τὸ βαλάντιόν του εἰς τὰ θυλάκια τῶν πτωχῶν ἀδελφῶν; Οὐδεὶς. Καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἀντιθέτως συμβαίνει. Καραδοκεῖ νὰ εὔρη τὴν εὐκαιρίαν, ὥστε εἰς μίαν δυσχερῆ περίστασιν τοῦ πτωχοῦ ἀδελφοῦ νὰ τοῦ ἀποσπάσῃ, ἀντὶ πινακίου φακῆς, καὶ τὴν πτωχικὴν καλύβην του καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν τιμὴν τῆς οικογενείας του νὰ ἐξαγοράσῃ διὰ τοῦ χρήματος. Διότι ὁ πλοῦτος, ὑπηρέτης τῶν ὀρέξεών μας, τυφλώνει καὶ ἀποκτηνώνει τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἐξωθεῖ εἰς πᾶσαν πρᾶξιν ἀνήθικον καὶ ἄδικον.

Τὴν ψυχοφθόρον δύναμιν τοῦ χρήματος ὑπεγράμμισαν μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα καὶ αὐτοὶ οἱ θύραθεν. Ὁμιλοῦν περὶ τοῦ

πλούτου ὡς περὶ δυνάμεις, ἦτις, ἐκτὸς τῆς διαφθορᾶς τῆς συνειδήσεως, ἀποτελεῖ αἰτίαν πολλῶν δεινῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον. Οὕτω ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὴν «Ἀντιγόνην» ὁμιλεῖ μὲ ἐκδηλον περιφρόνησιν περὶ τοῦ χρήματος.

«Οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἶον ἄργυρος
κακὸν νόμισμ' ἐβλαστεῖ τοῦτο καὶ πόλεις
πορθεῖ, τὸδ' ἄνδρας ἐξανίστησιν δόμων,
τὸδ' ἐκιδιδάσκει καὶ παραλλάσσει φρένας
χρηστάς πρὸς αἰσχρὰ πράγμαθ' ἴστασθαι
βροτῶν,

πανουργίας δ' ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν
καὶ παντὸς ἔργου δυσέβειαν εἰδέναι.

Ὅσοι δὲ μισθαροῦντες ἤνυσαν τάδε,
χρόνω ποτ' ἐξέπραξαν ὡς δοῦναι δίκην»

(Στιχ. 295-303).

Ὁ δὲ Ἰσοκράτης εἰς τὰς πρὸς Δημόνικον παραινέσεις του δὲν παραλείπει νὰ σημειώσῃ τὰ ἐξῆς περὶ πενίας καὶ πλούτου. «Μᾶλλον ἀποδέχου δικαίαν πενίαν, ἢ πλοῦτον ἄδικον. Τοσοῦτῳ γὰρ κρείττων δικαιοσύνη χρημάτων, ὅσῳ τὰ μὲν ζῶντας μόνον ὠφελεῖ, ἢ δὲ καὶ τελευτήσασι δόξαν παρασκευάζει· κἀκείνων μὲν τὰ τοῖς φαύλοις μέτεστι, ταύτης δὲ τοῖς μοχθηροῖς ἀδύνατον μεταλαβεῖν».

Δὲν ὑπάρχει μεγαλυτέρα ἀφροσύνη ἀπὸ τοῦ νὰ στηρίζωμεν τὰς ἐλπίδας μας καὶ νὰ ἐξαρτῶμεν τὴν εὐτυχίαν μας ἀπὸ ἐφήμερα καὶ εὐτελεῖ πράγματα, ὡς εἶναι ὁ πλοῦτος. Δὲν εἶναι παραδεκτὸν οἱ ἐνστερνωθέντες τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας καὶ φωτισθέντες ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας καὶ τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου καταμαθέντες, νὰ μὴ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν των ὅτι οὐδεὶς πλούσιος ὁσηνδῆποτε δόξαν καὶ πλοῦτον ἂν ἐκτήσατο ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ «οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα, οὐδὲ συγκαταβῆσεται αὐτῷ ἢ δόξα αὐτοῦ» (Ψαλμ. ΜΗ', 18). Δὲν συγχωρεῖται εἰς τοὺς χριστιανούς, οἵτινες ἐδιδάχθησαν τὴν ἄρνησιν τοῦ ματαίου κόσμου καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἐκλήθησαν νὰ ἄρουν τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ, ἀπαρνούμενοι ἑαυτοὺς, νὰ θησαυρίζουν θησαυρούς ἐπὶ τῆς γῆς, καθ' ὃν χρόνον βλέπουν σοφοὺς τε καὶ ἀνοήτους, πλουσίους καὶ πένητας νὰ ἐξαφανίζωνται ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, χωρὶς τίποτε ν' ἀποκομίζωμεν μεθ' ἑαυτῶν, ὡς παρατηρεῖ ὁ

Ἀπὸ τὸ ἑορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας μας

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, γεννήθηκε στὴν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου γύρω στὰ 296 μ.Χ. Βέβαιον ὅμως εἶναι, ὅπως ὁ ἴδιος ἀναφέρει στὰ συγγράμματά του, ὅτι κατὰ τὸ δίωγμὸ τοῦ Μαξιμιανοῦ ἦταν τόσο μικρός, ὥστε νὰ μὴ τὸν θυμᾶται.

Οἱ γονεῖς τοῦ Ἀθανασίου ἦταν εὐσεβεῖς κι ἐνάρετοι χριστιανοί. Πολὺ συνέβαλαν μὲ τὴν ἀγωγή ποῦ τοῦ ἔδωσαν καὶ φρόντισαν γιὰ τὶς σπουδές του. Ἔτσι ἀναδείχθηκε «λαμπρὸς καὶ διαβόητος, ἔνδοξος μέχρι περάτων τῆς γῆς, στύλος καὶ θεμέλιος τῆς Ἐκκλησίας, πατὴρ τῆς Ὁρθοδοξίας, μέγας καὶ ἅγιος». Μ' αὐτὲς καὶ παραπλήσιες ἐκφράσεις σεβασμοῦ καὶ θαυμασμοῦ γράφουν οἱ ἱστορικοὶ Ἐπιφάνιος καὶ Σωκράτης, ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες καὶ συγγραφεῖς, ὅπως ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς καὶ ἄλλοι.

Ὁ Ἀθανάσιος ἀπ' τὴν παιδικὴ ἀκόμα ἡλικία ἔδειχνε, πὼς μιὰ μέρα θὰ γινόταν δόκιμος ἐργάτης τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Κάτι ποῦ χαρακτηρίζει ἐντονα τὴν κλίση του πρὸς τὰ θεῖα εἶναι καὶ ἡ περιγραφή μιᾶς σκηνῆς ἀπ' τὰ παιδικὰ του χρόνια. Ὁ λατίνος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφέας Ρουφίνος ἀναφέρει ὅτι ὁ μικρὸς Ἀθανάσιος, ντυμένος ἱερατικὰ ἄμφια, παρίστανε διάφορες ἱεροτελεστίες, καὶ ἔξερε ἀπὸ στήθος τὶς εὐχές καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ τάξη!

Κάποτε ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος εἶδε ἀπὸ τὸ παράθυρο τῆς ἐπισκοπῆς του ἓνα ὄμιλο παιδιῶν ν' ἀσχολοῦνται σοβαρὰ μὲ μιὰ βάπτισι. Πληροφορεῖται, ὅτι

Ψαλμωδός· «ὅταν ἴδῃ σοφοὺς ἀποθνήσκοντας ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἄφρων καὶ ἄνους ἀπολοῦνται καὶ καταλείψουσιν ἄλλοτριούς τὸν πλοῦτον αὐτῶν» (Ψαλμ. ΜΗ', 11).

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ένας μικρός με τ' όνομα Άθανάσιος βάπτιζε. Έντυπωσίασε και συγκίνησε τον γέροντα επίσκοπο ή «ένασχόληση» του Άθανασίου. Διέκρινε στο πρόσωπο του παιδιού αυτού ένα έκλεκτό όργανο της θείας Πρόνοιας και θεώρησε ήθικη ύποχρέωσή του να βοηθήσει το νεαρό αυτό φερέλπιδα, ώστε να πάρει την ανάλογη μόρφωση κι άγωγή σαν προπαρασκευή για το μελλοντικό του έργο, άφου φαινόταν πως είχε ζωηρή κλίση στην ιερωσύνη.

Άπό την ήμέρα εκείνη, που άντιλήφθηκε τα ενδιαφέροντα του Άθανασίου, άπό τότε τον πήρε υπό την πατρική του επίβλεψη ό Άλεξανδρείας Άλέξανδρος, που είναι γνωστός στην ιστορία της Έκκλησίας για την πλατιά μόρφωση και την αγιότητά του. Αυτός ό Άλέξανδρος, λοιπόν, προσωπικά φρόντισε για τον πνευματικό καταρτισμό του Άθανασίου. Σ' αυτή την εποχή στην Άλεξάνδρεια άκμαζαν τα γράμματα. Υπήρχαν Σχολές άνωτερης μόρφωσης. Σ' αυτές τις διάφορες φιλοσοφικές και φιλολογικές σχολές ό Άθανάσιος μορφώθηκε μ' έγκύκλια μαθήματα.

Κατά τη μαρτυρία του Γρηγορίου Ναζιανζηνού, ό Άθανάσιος νωρίς άφησε τη σπουδή των έγκύκλιων μαθημάτων κι άφιερώθηκε στη μελέτη της Άγίας Γραφής. Μάλιστα είχε τόσο μεγάλη άγάπη στη μελέτη της Βίβλου, ώστε άποτελοῦσε το προσφιλέστερο έντρύφημά του. Ήταν βαθύς γνώστης της Βιβλικής Θεολογίας, όπως θα λέγαμε σήμερα. Άλλά κατείχε καλά και τα έκκλησιαστικά γενικότερα ζητήματα.

Ύστερα τελειώνοντας τις σπουδές του ό Άθανάσιος, μπήκε στην ύπηρεσία της Έπισκοπής ως γραμματέας και βοηθός στη διοίκηση του πατριαρχικού θρόνου. Στη συνέχεια, το 320, χειροτονήθηκε διάκονος και το 325 συνόδευσε τον Έπίσκοπό του Άλέξανδρο στην πρώτη Οίκουμενική Σύνοδο της Νίκαιας με την ιδιότητα του αρχidiaκόνου. Είναι γνωστό με πόση θαυμαστή εύγλωττία και βαθιά θεολογική γνώση συνηγόρησε για τις άπόψεις της όρθόδοξης παράταξης κατά της άρειανής αίρεσης. Ή γενναιότητα, ή μαχητική του άγωνιστικότητα, άλλα και το γνήσιο όρθόδοξο φρόνημα του Άθανασίου, άφηκαν άνεξίτηλα τη συμβολή του στη διαμόρφωση της όρθόδοξης διδασκαλίας.

Νωρίς ό Άθανάσιος είχε άντιληφθει, ότι για τον άρτιότερο πνευματικό του καταρτισμό ήταν άπαραίτητο να έγκα-

ταλείψει τὴν πολυθόρυβη Ἀλεξάνδρεια γιὰ λίγο, τουλάχιστον, γιὰ νὰ μελετήσει βαθύτερα μερικά πνευματικά προβλήματα πού τὸν ἀπασχολοῦσαν. Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα εἶχε γνωρίσει τὸν Μέγα Ἀντώνιο, εἶχε συνδεθεῖ μαζί του καὶ τὸν σεβόταν πολύ.

Τὸ 328 μ.Χ. ὁ γέροντας πιά Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ χειροτόνησε τὸν προστατευόμενό του Ἀθανάσιο πρεσβύτερο, μετὰ ὀλιγόχρονη ἀσθένεια κοιμήθηκε τὸν ὕπνο τῶν δικαίων προσδοκῶντας ἀνάσταση νεκρῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος προετοίμασε μεθοδικὰ τὰ πράγματα, ὥστε νὰ τὸν διαδεχθεῖ στὸ θρόνο τὸ πνευματικό του ἄξιο ἀνάστημα. Ἔτσι ὁ γνωστός πιά σ' ὀλόκληρο τὸ χριστιανικὸ κόσμο, στὴν Ἀνατολή καὶ τὴ Δύση Ἀθανάσιος καλεῖται ν' ἀναλάβει τίς εὐθύνες τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ θρόνου σὲ ἡλικία μόλις 33 χρονῶν. Ὅτι ὁ Ἀθανάσιος ἀνέβηκε στὸν ἐπισκοπικὸ θρόνο μὲ κοινὴ ἐπιθυμία καὶ θέληση τῶν χριστιανῶν, μᾶς βεβαιώνουν οἱ ἐπίσκοποι τῆς Αἰγύπτου ὅπως: ὁ Θηβαῖδος, Λιβύης καὶ Πενταπόλεως, οἱ ὁποῖοι καὶ χειροτόνησαν καὶ ἐγκατέστησαν τὸν Ἀθανάσιο. Μάλιστα ἡ ἐκλογή τοῦ Ἀθανασίου ἐγίνε, ἐνῶ βρισκόταν στὴν Κωνσταντινούπολη σ' ἐκκλησιαστικὴ ἀποστολή.

Οἱ μόνοι πού ἀντέδρασαν, κυριολεκτικὰ μὲ λύσσα ἐνάντια στὴν ἐκλογή κι ἀνάδειξη τοῦ Ἀθανασίου ὑπῆρξαν οἱ Ἀρειανοί. Ἦταν πολὺ φυσικό. Ἀντιλήφθηκαν, ὅτι ὁ Ἀθανάσιος θὰ στεκόταν ἐμπόδιο στὰ σχέδιά τους, γι' αὐτὸ κι ἀποφάσισαν νὰ τὸν πολεμήσουν, νὰ τὸν ἐξοντώσουν. Καὶ γιὰ νὰ ἐπιτύχουν στὸν ἀνόσιο ἀγῶνα τους ἀσφαλέστερα ἐνώθηκαν μὲ ἄλλους αἰρετικούς, τοὺς Μελετιανούς. Πράγματι ποτὲ δὲν ἔπαυσε ὁ ἀγῶνας αὐτὸς τῶν Ἀρειανῶν κατὰ τοῦ Ἀθανασίου.

Κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ ὁ Ἄρειος βρισκόταν σ' ἐξορία. Μὲ τὴν ἐπέμβαση ὅμως διαφόρων ὑψηλῶν προσώπων ἀνακλήθηκε ἀπὸ τὸν τόπο τῆς ἐξορίας του καὶ πῆγε στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἐκεῖ κατέθεσε στὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνο «σύμβολο πίστεως». Σ' αὐτὸ μὲ γενικὲς γραμμὲς κι ἐκφράσεις ἐξέθετε τὴν πίστη του γιὰ τὸν Τριαδικὸ Θεὸ καὶ συμφωνοῦσε μὲ τὴν ἁγία Γραφή καὶ τὴν Παράδοξη τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπέφυγε νὰ κάνει λόγο γιὰ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα πού εἶχαν δημιουργήσει τόσο σάλο καὶ τὴν αἵρεση τοῦ ἀρειανισμοῦ.

“Υστερα ἀπ’ αὐτῆ τὴν ὁμολογία ὁ Ἄρειος θέλησε νὰ γυρίσει στὴν Ἀλεξάνδρεια, ἀλλ’ ὁ Ἀθανάσιος μὲ κανένα τρόπο δὲν τὸν δεχόταν. Τότε μὲ τὴ μεσολάβηση ἰσχυρῶν προσώπων ἔγραψε ὁ Κωνσταντῖνος στὸν Ἀθανάσιο σχετικὰ καὶ μάλιστα ἀπειλώντας τον, ὅτι ἂν δὲν θὰ ἐπέτρεπε τὴν εἴσοδο τοῦ Ἀρείου στὴν Ἀλεξάνδρεια, θὰ τὸν καθαιροῦσε καὶ θὰ τὸν ἐξόριζε. Ὁ Ἀθανάσιος ἀπάντησε ἄφοβα στὸν αὐτοκράτορα προσπαθώντας νὰ τὸν πείσει πὼς εἶχε δίκιο ν’ ἀρνηθεῖ στὸν Ἄρειο τὴν εἴσοδο στὴν πόλη. Σειρὰ συκοφαντικῶν κατηγοριῶν ἐφεύρισκαν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἀθανασίου καὶ τὸν διέβαλλαν διαρκῶς στὸν Κωνσταντῖνο. Ἐκεῖνος ὕστερα ἀπὸ ἔρευνα πείσθηκε γιὰ τὴν ἀθωότητα τοῦ Ἀθανασίου.

Τελικά, ὅμως, γιὰ ν’ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὶς διαρκεῖς ἐνοχλήσεις ἢ καὶ ἴσως ἐπειδὴ μερικῶς πίστεψε σ’ ὀρισμένες κατηγορίες κατὰ τοῦ Ἀθανασίου τὸν ἐξόρισε στὴ γαλλικὴ πόλη Αὐγούστα τῶν Τρεβήρων τὸ ἔτος 336. Ἐκεῖ στὴν ἐξορία ἔμεινε ὁ Ἀθανάσιος δύο καὶ πλέον χρόνια. Μεσολαβεῖ ὁ θάνατος τοῦ Μ. Κωνσταντῖνου. Τότε ὁ γιός του Κωνσταντῖνος ὁ νεώτερος, τὸ 338, ἐπαναφέρει τὸν Ἀθανάσιο στὴν ἔδρα του. Κληρὸς καὶ λαὸς ὑποδέχονται τὸν ἐπίσκοπό τους μὲ ἄφατη χαρὰ. Οἱ μόνον στενοχωρημένοι ἦταν οἱ Ἀρειανοί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐννοοῦσαν μὲ κανένα τρόπο νὰ συνθηκολογήσουν ἀφήνοντας κατὰ μέρος τὶς δοξασίες τους τὶς καταδικασμένες ἀπὸ τὴν Σύνοδο τῆς Νικαίας, ὅπως εἶδαμε. Ἀντίθετα μάλιστα νέες συκοφαντίες ὑφαιναν γύρω ἀπὸ τὸν ἄσπογο ἐπίσκοπο τῆς Ἀλεξάνδρειας. Καὶ ἔτσι διαρκῶς διαβαλλόταν ὁ Ἀθανάσιος στοὺς αὐτοκράτορες Κωνσταντῖνο καὶ Κώνσταντα καθὼς καὶ στὸν πάπα Ἰούλιο.

Ὁ Ἰούλιος ζήτησε τὴ σύγκληση συνόδου. Μὲ ἀφορμὴ τὰ ἐγκαίνια ναοῦ συγκροτήθηκε πράγματι στὴν Ἀντιόχεια τὸ ἔτος 341 μὲ καταφανῆ σκοπὸ τὴ νόθευση τῶν ἀποφάσεων τῆς Α’ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Νικαίας καὶ τὴν καταδίκη τοῦ Ἀθανασίου. Κι ἐπέτυχαν νὰ τὸν καθαιρέσουν καὶ ν’ ἀναδείξουν νέο ἐπίσκοπο στὴ θέση του. Τότε ὁ Ἀθανάσιος γιὰ νὰ μὴ γίνει αἰτία ταραχῶν ἀναχώρησε στὴ Ρώμη, ὅπου ὁ πάπας Ἰούλιος τὸν δέχθηκε μ’ ἐγκαρδιότητα. Στὴν Ἀλεξάνδρεια, κατὰ τὴν πρόβλεψη τοῦ Ἀθανασίου ἔγιναν πολλὰ «μιαρὰ καὶ ἀνόσια», ὅπως ἀκριβῶς τὰ εἶχε προβλέψει. Ἔγιναν συμπλοκὲς καὶ φόνοι γιὰ νὰ ἐπιβάλουν μὲ βία τὸν

διάδοχο του Ἀθανασίου. Ὄταν ὁ Γρηγόριος, ὁ παράνομος διάδοχος τοῦ Ἀθανασίου, πέθανε τὸ 348, μὲ τὴ μεσολάβηση, πάλι, τοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίου καὶ γιὰ δεύτερη φορά ἐπιστρέφει ὁ Ἀθανάσιος στὸ θρόνο του. Αὐτὴ τὴ φορά τὸν δέχθηκαν κι οἱ ἄρειανοὶ ἐχθροὶ του. Μολαταῦτα τὰ βάσανα τοῦ Ἀθανασίου δὲν τέλειωναν. Μόνο τὰ ἔξι τελευταῖα χρόνια ἀπὸ τὸ 367 - 373 ἔζησε εἰρηνικὰ ἀνάμεσα στοὺς προσφιλεῖς του χριστιανούς. Τὴν 2α Μαΐου τοῦ 373 κοιμᾶται ἐν εἰρήνῃ, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ Ἀθανάσιος.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Μ. Ἀθανασίου εἶναι καὶ πολλὰ καὶ βαθυστόχαστα. Χωρίζονται σὲ δυὸ μεγάλες κατηγορίες: στὰ ἀπολογητικὰ καὶ στὶς πραγματείες. Στὰ πρῶτα αὐτὰ (στὶς ἀπολογίες) ἀντικρούει τὶς συκοφαντίες τῶν ἐχθρῶν του. Στὰ δεύτερα ἀνασκευάζει κι ἀποδεικνύει τὶς κακοπιστίες τῶν Ἀρειανῶν. Ἀλλὰ καὶ στὶς δύο αὐτὲς κατηγορίες τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀθανασίου ἀναπτύσσονται πολλὰ καὶ ποικίλα θεολογικὰ θέματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα διαφαίνεται ἡ εὐρυμάθεια, ἡ δύναμη τοῦ λόγου καὶ ὁ τρόπος ποὺ ἀντιμετωπίζει τὰ μεγάλα θεολογικὰ προβλήματα. Ἀποτελοῦν τὰ βιβλία τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου πηγὴ ὀρθόδοξης διδασκαλίας.

Ἡ Ἁγία Γραφή, διδάσκει ὁ ἱερός πατέρας, περιέχει τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, ποὺ γράφηκε μὲ τὴν ἔμπνευση καὶ καθοδήγηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Εἶναι, ἐπομένως, ἡ Ἁγία Γραφή θεόπνευστη κι αὐτὴ τὴν ἀλήθεια νὰ μὴ τὴν ξεχνᾶμε μελετώντας τὴν Ἁγία Γραφή. Ἔτσι Ἁγία Γραφή καὶ Ἱερὴ Παράδοση ἀποτελοῦν τὶς δύο πηγές τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως καὶ νὰ τὶς φυλάμε ἀνόθευτες. Καὶ ἡ Ἁγία Γραφή μᾶς διδάσκει, ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἀσώματος, ἀφθαρτος κι αἰώνιος. Δὲν ἔχει ἀνάγκη κανενὸς πράγματος. Ἀντίθετα τὰ πάντα ἔχουν τὴν ἀνάγκη του γιὰτὶ ἀπ' Ἐκεῖνον προέρχονται. Ἀλλὰ κι ὅλα μιλοῦν γιὰ τὴν παρουσία του καὶ γιὰ τὶς ἐνέργειές του πάνω στὸν ἄνθρωπο καὶ τὴ δημιουργία.

Ἡ ὕπαρξη, λέγει ὁ Μ. Ἀθανάσιος, ἐνὸς Θεοῦ δὲν ἀποκλείει τὴν Τριαδικότητά του. Ὁ Θεὸς ἔχει τρία πρόσωπα: Τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Τὰ τρία αὐτὰ Πρόσωπα δὲν εἶναι τρεῖς χωριστὲς «ὑποστάσεις: μία θεότης ἐστὶν ἐν τριάδι». Ἀναιρεῖ τὶς κακοδοξίες τοῦ Ἀρείου. Αὐτὸς ὁ Θεός —ὁ Πατὴρ δι' Υἱοῦ Λόγου— ἀπὸ τοῦ μηδενὸς δημιούργησε τὸν κόσμον, τὸ σύμπαν κι ὅ,τι δὲν μπορούσε νὰ γίνει αὐτόματα, ὅπως δίδασκαν οἱ ἐπικούρειοι, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀπὸ προϋπάρχουσα ὕλη.

Ο Ι Ε Ρ Ε Υ Σ

ΚΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ ΖΩΗ*

Β' ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ

α) Ζωή συνεχούς μετανοίας.

Τούτο ἴσως παραξενεύση πολλούς. Νομίζομεν ὅτι ἡ μετανοία ἀφορᾷ μόνον εἰς τὸν «Ἄσωτον» τῆς Παραβολῆς, τὸν παραστρατημένον, τὸν μακρὰν τῆς Ἐκκλησίας. Βεβαίως πρωτίστως ἀφορᾷ εἰς αὐτούς. Ὅμως ὡς βίωμα διαρκείας ἀφορᾷ καὶ εἰς κάθε ἓνα πού θέλει νὰ ζήσῃ ζωὴν πνευματικὴν. Ὁ Κύριος καλῶν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν νέαν Βασιλείαν, τοὺς καλεῖ εἰς μετάνοιαν. «Μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν».

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 475 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

Ἰδιαιτέρα τονίζει τὴ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι τοῦ ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ γνωρίζει τὸ Δημιουργό του καὶ μὲ τὴ γνώση αὐτὴ νὰ ζεῖ εὐτυχισμένος συμμορφούμενος ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸ θεῖο θέλημά του. Καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀθάνατος κατὰ τὴν ψυχὴν, ἡ ὁποία κινεῖ καὶ ζωοποιεῖ τὸ σῶμα: «οὐ γὰρ ἡ ψυχὴ ἐστὶν ἡ ἀποθνήσκουσα, ἀλλὰ διὰ τὴν ταύτης ἀναχώρησιν ἀποθνήσκει τὸ σῶμα». Καὶ τὸ σῶμα θ' ἀναστήθῃ. Ὡς πρὸς τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὰ παρέχουν τὴ σωστικὴ τους χάρι καὶ χωρὶς αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατό νὰ σωθῇ ὁ ἄνθρωπος.

Ἡ 18 Ἰανουαρίου, ὁπότε συνορτάζει μὲ τὸν, ἐπίσης πατριάρχην Ἀλεξανδρείας, Κύριλλο, ἔχει ἄλλο λόγο. Ὁ θάνατός του συνέβηκε στίς 2 Μαΐου τοῦ 373. Ὁ Ἀθανάσιος ὑπῆρξε ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀνάμεσα στοὺς πρώτους καὶ μεγάλους ἱεράρχες καὶ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας. Γιὰ νὰ τὸν τιμήσῃ ἡ Ἐκκλησία τοῦ ἀπένειμε τὸν τίτλο τοῦ «μεγάλου», γιατί ἦταν μέγας. Ἀγωνίσθηκε ἥρωικὰ καὶ μ' ἄκαμπτη θέληση. Ἀδάμαστη ψυχὴ. Κοπίασε γιὰ νὰ στερεώσει τὴν ὀρθόδοξον πίστην, γιὰ νὰ στηρίξῃ τὴν Ἐκκλησίαν. Τὰ ἐγκώμια εἶναι λίγα, ἀλλὰ καὶ περιττά.

† Ὁ Περιστερίου ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Εἰς αὐτὴν τὴν Βασιλείαν καλεῖ τοὺς πιστοὺς ὁ ἱερεὺς. Αὐτῆς τῆς Βασιλείας πολίτης πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἴδιος. Κλειδί διὰ νὰ εἰσέλθῃ κανεὶς εἰς τὴν Βασιλείαν, εἶναι ἡ συνεχῆς μετάνοια. «Μετανοεῖτε» ὡς βίωμα διαρκείας.

Μήπως καὶ κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν καὶ εἰς κάθε λατρευτικὴν ἐκδήλωσιν δὲν ἱκετεύομεν τὸν Κύριον νὰ μᾶς ἀξιώσῃ: «τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ μετανόια ἐκτελέσαι»;

Οἱ ἅγιοι ἠύχοντο πάντοτε μεταξύ των τὸν παλῆο καιρὸ: «Καλὴ μετάνοια». Καὶ παρεκάλουν τὸν Θεὸν νὰ τελειώσουν τὴν ζωὴν των ἐν μετανόια.

Ἡ μετάνοια ἀποτελεῖ:

Τὸ ξεκίνημα τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Τὴν βάσιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Τὴν συνέχειαν τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Ἡ μετάνοια ὡς βίωμα διαρκείας εἶναι:

Τὸ μυστικὸν τῆς πνευματικῆς προόδου.

Τὸ μυστικὸν τῆς βελτιώσεως τοῦ χαρακτῆρος.

Τὸ μυστικὸν τῆς ἠθικῆς τελειώσεως.

Τὸ μυστικὸν τῆς εἰρηνεύσεως τῆς καρδίας.

Τὸ μυστικὸν τῆς ἐμπεδώσεως τῆς ταπεινοφροσύνης.

Ἡ μετάνοια, ἡ συνεχῆς, καλλιεργεῖ μέσα μας τὴν συντριβὴν. Μᾶς κάνει ἐπεικειῖς πρὸς τοὺς ἄλλους, συμπαθεῖς πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ στοργικοὺς ἐξομολόγους. Μᾶς ἀναδεικνύει προσγειωμένους πνευματικοὺς πατέρας, γεμάτους ἀπὸ ἀγάπην καὶ συγκατάβασιν. Μᾶς προφυλάσσει ἀπὸ τὴν σιληρὰν εὐσέβειαν, ἀπὸ τὸν ἐγωῖσμόν, πού τόσον εὐκολα δημιουργεῖ τὸ ρᾶσον. Καὶ μᾶς προστατεύει ἀπὸ τὴν ὑπεροψίαν, πού τόσον συχνὰ ὑποθάλλει τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα. Ἐλκύει ἐπάνω μας τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Καὶ μᾶς ὀδηγεῖ ταπεινὰ εἰς τὸ ἐξομολογητήριον διὰ νὰ ἐξομολογηθῶμεν τὰ ἰδικὰ μας ἁμαρτήματα. Διότι εἶναι φοβερόν, οἱ πιστοὶ νὰ ἐξομολογοῦνται καὶ ἐμεῖς νὰ μένωμεν ἀνεξομολόγητοι.

Ἡ μετάνοια ὡς βίωμα διαρκείας ἔχει τὴν δύναμιν νὰ μᾶς κάμῃ «καινὴν κτίσιν». Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει ὅτι ἡ μετάνοια δύναται «ἀπαλλάξαι τῆς παλαιότητος καὶ καινοὺς ἐργάσασθαι».

Ἱερεὺς ποὺ δὲν ζῆ τὴν μετάνοιαν συνεχῶς εἶναι ἐκτεθειμένος εἰς χίλιους δυὸ κινδύνους πνευματικούς. Εἰς ἑωσφορικὸν ἐγωϊσμόν, εἰς ἀπολυτοποίησιν τῆς γνώμης του, εἰς σκλήρυνσιν τῆς καρδίας του, εἰς φανατισμούς καὶ ἀκρότητας, εἰς τὸ εὐκολον, ἀλλὰ ἀντιπνευματικὸν ἔργον τοῦ κρίνειν καὶ ἐπικρίνειν καὶ ἐλέγχειν τοὺς πάντας, εἰς δημιουργίαν φανταστικῆς ἀγιότητος γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, εἰς αὐταπάτην ὅτι αὐτὸ εἶναι μοναδικὴ ὀρθόδοξος αὐθεντία, εἰς ἐπικίνδυνον πνευματικὴν αὐτάρκειαν καὶ εἰς ἀποξένωσιν ἀπὸ τὴν θεϊαν χάριν, ποὺ δίδεται εἰς τοὺς ταπεινοὺς καὶ συντετριμμένους τῇ καρδίᾳ. Καὶ εἰς δημιουργίαν ἐντὸς του φανταστικῆς, πλασματικῆς, ἀρρωστημένης πνευματικότητος, ἐντελῶς ξένης πρὸς τὴν γνησίαν ὀρθόδοξον πνευματικότητα.

β) Ζωὴ στρατείας.

Ὁ ζῶν πνευματικῶς εὐρίσκεται εἰς συνεχῆ ἐμπόλεμον κατάστασιν. Τέρμα τῆς καταστάσεως αὐτῆς εἶναι ἡ στιγμή τῆς ἀναχωρήσεως διὰ τὸν οὐρανόν. Ἡ γῆ εἶναι συνεχῆς στρατεία. Περίοδος συνεχοῦς καὶ ἀδιακόπου πνευματικοῦ ἀγῶνος.

Ὁ ἱερεὺς, ὅπως κάθε πιστός, εἶναι συνεχῶς ἐπιστρατευμένος. Εἶναι στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τὸν ἱερέα ἰδιαιτέρως ὁ πνευματικὸς ἀγὼν εἶναι πολυμέτωπος καὶ πολυδιάστατος. Τοῦτο προκύπτει σαφῶς καὶ ἀπὸ τὰς σχετικὰς προτροπὰς τοῦ Παύλου πρὸς τὸν Τιμόθεον. Τὸν προτρέπει «ἵνα στρατεύῃ τὴν καλὴν στρατείαν». Καὶ τοῦ συνιστᾷ νὰ κακοπαθῇ «ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ». Συνιστῶν δὲ εἰς αὐτὸν τὴν ἀποφυγὴν τῶν κοσμικῶν μεριμνῶν καὶ τὴν πλήρη ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον Ἰησοῦν τοῦ τονίζει: «Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ». Καὶ εἰς τὴν Β' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν του ὁ μέγας Ἀπόστολος ὑποδεικνύων πρὸς πάντα πιστὸν τὴν ὑφὴν τῶν ὅπλων γράφει: «Τὰ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθάρσεις ὀχυρωμάτων».

Ἐντεῦθεν ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ ζῆ ζωὴν συνεχοῦς πνευματικῆς στρατείας ἦτοι:

1) Νὰ γυμνάζεται συνεχῶς πνευματικῶς διὰ νὰ εἶναι ἐτοιμοπόλεμος.

«Γύμναζε σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν» τὸν προτρέπει ὁ Παῦλος. Ὁφείλει νὰ ἀσχῆται καθημερινῶς.

Διὰ τῆς περισυλλογῆς, τῆς μελέτης τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐνδοσκοπήσεως, τῶν ἀσχίσεων αὐταπαρνήσεως, ὑποταγῆς εἰς

Γέροντα, τῆς πολλῆς προσευχῆς, τῆς ἐντόνου μυστηριακῆς ζωῆς, ὄχι τυπικῆς καὶ μηχανικῆς, ἀλλὰ εὐλαβικῆς καὶ βιωματικῆς, διὰ τῆς νηστείας καὶ ἐγκρατείας, τῆς χρήσεως βίας κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, ἐφ' ὅσον «ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ βιάζεται καὶ βιασταὶ ἀρπά- ζουσιν αὐτήν».

2) Νὰ γνωρίζη καλῶς τὰ πνευματι- κά ὄπλα καὶ νὰ εἶναι ἐξωπλισμένος μὲ αὐτά.

Δηλ. νὰ γνωρίζη καλῶς τὰ ὄπλα καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιῇ. Ἔτσι ἐφαρμόζει τὴν προτροπὴν τοῦ Παύλου: «ἐνδύσασθαι τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στήναι πρὸς τὰς μεθο- δείας τοῦ διαβόλου».

3) Νὰ πολεμᾷ ἰσοβίως.

Ἐχθροὶ του: ὁ ἑαυτός του, ὁ διάβολος, τὸ κοσμικὸν πνεῦμα.

γ) Ζωὴ θυσίας.

Κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ ὀρθοδόξου πνευματικοῦ βιώ- ματος εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας. Κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ ζωὴ τοῦ ἱε- ρέως πρέπει νὰ εἶναι ζωὴ συνεχοῦς θυσίας. Θυσίας κόπου, ἀνα- παύσεως, προσωπικῆς εὐχαριστήσεως, προσωπικῶν συμφερόν- των, βαλαντίου. Πνευματικότης καὶ φιλοχρηματία δὲν συμβιβά- ζονται.

Ἡ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ ἱερέως εἶναι μία συνεχῆς προσφορὰ διὰ νὰ ὠφελῶνται οἱ ἄλλοι. Τοῦτο μόνον μὲ πνεῦμα θυσίας ἐπιτυγ- χάνεται.

δ) Ζωὴ ἀγάπης.

Διὰ τοῦ πνεύματος τῆς θυσίας βιοῦται ἡ ἀγάπη. Ἀγάπη ὁμῶς χριστοκεντρικῆ. Ἀγάπη ποὺ ξεκινᾷ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἐκ- δηλώνεται εἰς τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ.

Ὁ πλησίον, τὸ ποιμνιον, εἶναι τὰ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο διότι πιστεύει ὅτι ὁ ἄλλος εἶναι μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χρι- στοῦ, τοῦ ὁποίου ἐπὶ γῆς ἀντιπρόσωπος εἶναι αὐτός. Εἶναι ἀδελ- φός του, κομμάτι τοῦ ἴδιου του τοῦ ἑαυτοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο συμ- πάσχει μαζί του.

ε) Ζωὴ ἀποταγῆς καὶ αὐταπαρνήσεως.

«Πᾶς ὅστις οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσι, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητής».

«Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν».

Ἡ πνευματικὴ ζωὴ εἶναι ἕξοδος ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ ἀποξένωσις ἐξ αὐτοῦ. Ὅμως τὸ πλέον προσφιλὲς πρᾶγμα μᾶς εἶναι ὁ ἑαυτός μας. Τὸν ἀγαπᾶμε, τὸν ἀκολουθοῦμε, τὸν ὑπακούομεν καὶ ζῶμεν ζωὴν ὑποκειμενικῆς εὐσεβείας, πού ταιριάζει εἰς τὰ μέτρα μας καὶ ἀναπαύει τὰς ἰδιαιτέρας προτιμήσεις μας καὶ θωπεύει τὴν ἐγωκεντρικότητά μας καὶ ἱκανοποιεῖ τὰς ἀτομικὰς ἀπαιτήσεις μας.

Ἄλλὰ διὰ νὰ συναντήσωμεν τὸν Θεὸν πρέπει νὰ ἐξέλθωμεν ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ μας. Πρέπει νὰ ἀρνηθῶμεν αὐτὸ πού ἀρέσει καὶ ἀναπαύει τὸν ἑαυτόν μας καὶ νὰ ἔχωμε τὴν δύναμιν νὰ ἀκολουθήσωμεν ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον θέλει ὁ Θεός. Αὐτὸ λέγεται πνευματικὴ ζωὴ.

στ) Ζωὴ ταπεινώσεως.

Τὸ ράσον εὐνοεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Ἄλλ' ἐγωϊσμός καὶ πνευματικότης εἶναι στοιχεῖα ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα.

ζ) Ζωὴ πνευματικῆς ἀνατάσεως.

«Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας».

«Τὰ ἄνω φρονεῖτε, τὰ ἄνω ζητεῖτε».

«Ἵμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει».

Ὁ ἱερεὺς ὀφείλει νὰ πατῆ εἰς τὴν γῆν, νὰ ζῆ εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ ἀναπνέῃ εἰς τὸν οὐρανόν. Χωρὶς ἀποκλίσεις καὶ προσθιφαίρες εἰς τὸν οὐρανόν.

η) Ζωὴ ὀρθῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως.

Μὲ κοινωνίαν σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν ἐπίσκοπόν του.

Ἴδου εἰς ἄδρας γραμμάς ἡ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ ἱερέως. Ἡ ζωὴ πού ἀποπνέει τὸ ἄρωμα τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος, χωρὶς προτεσταντικούς εὐσεβισμούς, χωρὶς ἀφηρημένην πνευματικότητα, χωρὶς ἐκκοσμηκεύσεις, χωρὶς ἀνεπιτρέπτους συμβιβασμούς, χωρὶς ὑποκειμενικὴν θρησκευτικότητα.

Ἄς παρακαλέσω τὸν Κύριον, διὰ τῶν εὐχῶν τῶν παρισταμένων ἀγίων Ἀρχιερέων, νὰ ἀνοίξῃ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας καὶ νὰ μᾶς χάριση γνησίαν καὶ ἀνόθευτον ὀρθόδοξον πνευματικὴν ζωὴν. Αὕτῃ θὰ καταξιώσῃ τὴν ὑψηλὴν ἀποστολήν μας.

† Ὁ Ρωγῶν ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

Ποιμαντικά θέματα

Η ΚΑΡΠΟΦΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Κατὰ τὸν ἅγιον Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὸν Ἰησοῦν καὶ παραμένει ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ἀγάπην αὐτήν, καίτοι δὲν γνωρίζει «τί μέλλει λαμβάνειν», καθίσταται, καὶ μόνον διὰ τῆς ἀγάπης ἐκείνης, δέκτης μεγάλων δωρεῶν τοῦ Θεοῦ. Παράδειγμα ἡ Μαρία!

Εἰς τὴν Μαρίαν, ἡ ὅποια ἠγάπα τὸν Ἰησοῦν καὶ παρεκάθητο παρὰ τοὺς πόδας Αὐτοῦ, «οὐχ ἀπλῶς προσετέθη, ἀλλὰ δυνάμιν τινα κρυφιαίαν ἐκ τῆς αὐτοῦ οὐσίας ἔδωκεν αὐτῇ»¹, διὰ τοῦτο καὶ εἶπε διὰ τὴν Μαρίαν, ὅτι «τὴν καλὴν μερίδα ἐξελέξατο» (Λουκ. 10,42). «Αὐτοὶ γὰρ οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλει ὁ Θεὸς μετὰ εἰρήνης τῇ Μαρίᾳ, πνεῦμα ἦσαν καὶ δυνάμεις τις· καὶ οὗτοι οἱ λόγοι εἰσερχόμενοι εἰς τὴν καρδίαν, ἐγίνοντο ψυχὴ εἰς ψυχὴν καὶ πνεῦμα εἰς πνεῦμα, καὶ δυνάμεις Θεϊκὴ ἐπληροῦτο εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς. Ἐξ ἀνάγκης γὰρ ἐκείνη ἡ δύναμις ὅπου καταλύσει, παραμόνως γίνεται ὡς κτῆμα ἀναφαίρετον»².

Ἄλλὰ, κατὰ τὸν αὐτὸν πατέρα, ἡ Μάρθα δὲν ὑστέρησε εἰς πνευματικὸν ὄφελος, λόγῳ τῆς πρακτικῆς διακονίας της. «Μετὰ δὲ καιρὸν ἐκεῖνα ἃ ἐποίει προθύμως περὶ τὴν διακονίαν ἡ Μάρθα, ἤνεγκεν αὐτὴν εἰς τὸ χάρισμα ἐκεῖνο· καὶ αὐτὴ γὰρ ἐδέξατο δύνάμιν Θεϊκὴν τῇ ψυχῇ αὐτῆς». Διότι, περαίνει ὁ ἅγιος Μακάριος, ὅσοι ἀσκοῦν τὴν διακονίαν των μὲ προθυμίαν, μὲ ζῆλον καὶ ἀγάπην Θεοῦ καρποφοροῦν εἰς τὰς ψυχὰς των καρποφορίαν πνευματικὴν. Ἡ ψυχὴ των «συγκιρνᾶται τῇ ἐπουρανίῳ ψυχῇ» καὶ γίνεται «καινὴ κτίσις». Ὁ ἴδιος δηλ. ὁ Κύριος φανεροῦται εἰς τὰς ψυχὰς

1. Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, ὁμιλίαι πνευματικαὶ (IB). Βιβλ. Ἐλ. Πατ., Τόμ. 41, σελ. 211.

2. Ἐνθ' ἄνωτ.

αὐτῶν καὶ διδάσκει εἰς αὐτοὺς τὴν ἀναστροφὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Οὕτως ὁ ἀσκῶν τὴν διακονίαν του Θεοφιλῶς λαμβάνει Θεϊκὴν δύναμιν καὶ διδάσκεται «ἐν κρυπτῷ, ἃ οὐκ οἶδε». Προάγεται πνευματικῶς καὶ καρποφορεῖ ἐντὸς τοῦ πλοῦσιως μόνον καὶ μόνον διὰ τῆς Θεοφιλοῦς του διακονίας. Ἡ διακονία του ἀποβαίνει πηγὴ πνευματικῆς προκοπῆς καὶ ἁγιασμοῦ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.

Ἡ κατὰ κάποιον τρόπον ἐξίσωσις τοῦ «Θεωρητικοῦ» καὶ «πρακτικοῦ» τύπου εὐσεβείας καὶ χριστιανικῆς ζωῆς, ὑπὸ τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ὑπογραμμίζει μᾶλλον τὸ πνευματικὸν ὄφελος καὶ τὴν ἔκτασιν ἀλλὰ καὶ τὸ βάθος τῆς καρποφορίας τῆς ὑπὸ τοῦ ποιμένου ἀσκουμένης διακονίας. Τὸ ἔργον του, ὡς ἐργασία τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, εἶναι εἰς πᾶσαν περίπτωσιν πνευματικῶς γόνιμον, ἐφ' ὅσον τὸ ἐκτελεῖ μὲ προθυμίαν, μὲ ζῆλον καὶ μὲ ἀγάπην Θεοῦ. Ἐπομένως, ἐνῶ ἐνδέχεται νὰ μὴ ἔχη, ὁ πρακτικῶς κοπιᾶζων ποιμὴν, εὐκαιρίας θεωρητικῶν ἀναβάσεων, ὡς ἡ Μαρία, καρποφορεῖ ἐν τούτοις ἐντὸς του τὸ χάρισμα τῆς Θείας συμψυχίας διὰ τοῦ ποιμαντικοῦ του κόπου καὶ μόχθου· «ὁ γὰρ Κύριος φανεροῦται εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καὶ διδάσκει αὐτὸν τὴν ἀναστροφὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»³.

Ἡ πρακτικὴ λοιπὸν διακονία δὲν εἶναι μόνον κόπος καὶ μόχθος, ἀλλὰ καὶ πηγὴ ἀνεκτιμήτου πνευματικῆς καρποφορίας καὶ ἁγιασμοῦ. Ἡ ὑπόμνησις αὐτῆ εἶναι πολὺ χρήσιμη διὰ τὸν σύγχρονον ποιμένα. Οὗτος, ἐργαζόμενος, εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, ἐξαντλητικῶς, προκειμένου νὰ ἱκανοποιήσῃ πνευματικὰς ἀνάγκας πολυπληθῶν ἐνοριτῶν, ἐνδέχεται νὰ ἐπηρεάζεται ἀρνητικῶς ὑπὸ τοῦ κόπου καὶ τοῦ μόχθου τῆς διακονίας του. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἅς μὴ λησμονῆ, ὅτι καὶ ἐκεῖνος «τὴν καλὴν μερίδα ἐξελέξατο», ὡς ἡ Μαρία!

I. K.

3. Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 212.

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΠΟΛΥΤΡΩΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Τὴν προσωπικότητα τῆς Θεοτόκου ἐν συναρτήσει πρὸς τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποσκοποῦμεν, δι' ὀλίγων, νὰ διερευνήσωμεν ἐνταῦθα καὶ νὰ περιγράψωμεν, καθ' ὅσον θεωροῦμεν, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ θέμα κατέχει θέσιν λίαν ἀξιόλογον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ συνειδήσει καὶ στενῶς συνδέεται μετὰ τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος.

Ἡ σχέσις δὲ πίστεως καὶ πνευματικότητος εὐρίσκει τὴν ἁρμονικὴν αὐτῆς ἔκφρασιν εἰς τὸν σεβασμὸν, ὃν ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι τρέφομεν πρὸς τὸ Πρόσωπον τῆς εὐλογημένης ἐν γυναιξὶ Παρθένου Μαρίας.

Εἰς τὴν ὥραίαν σύνδεσιν καὶ σχέσιν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ Πρόσωπον τῆς Παναγίας, παρατίθεται, ὡς μὴ ὄφελεν, ἡ ἀρνητικὴ θέσις τῆς προτεσταντικῆς θεολογίας, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν δυνάμεθα νὰ εὐρωμεν ἀξιόλογον σημεῖον ἐπαφῆς μεταξὺ Παναγίας καὶ σωτηριολογικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπομένως ἐκάστη ἐκδήλωσις μεγάλου σεβασμοῦ πρὸς τὴν Παναγίαν, κατὰ τοὺς Διαμαρτυρομένους, οὐχὶ μόνον δὲν ἐπιβάλλεται, ἀλλ' εἶναι καὶ «ἐπικίνδυνος». Ἀντιλαμβανόμεθα ὅθεν τὴν ἀκρότητα καὶ ἄρνησιν τῆς θέσεως τῆς θεολογικῆς ταύτης παρατάξεως, ἡ ὁποία ἀκρότης, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, προέρχεται καὶ ἐκ τῆς ἀντιθέσεως, τὴν ὁποίαν τρέφει ὁ προτεσταντισμὸς πρὸς τὰς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης.

Ἄφ' ἑτέρου, ἡ Ῥωμαιοκαθολικὴ ἄποψις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Παναγία ἔλαβεν τοιαύτην θέσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὥστε ἐνίοτε νὰ προσπαθῇ νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸν μοναδικὸν ρόλον τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ θέμα τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ ἡ Χριστιανικὴ ζωὴ θὰ ἔδει νὰ ἔχη χριστοκεντρικὸν χαρακτήρα, τείνουσα δὲ νὰ λάβῃ χαρακτήρα «μαριολογικόν» καὶ ἔχουσα ὡς κέντρον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς οὐχὶ τὸν Χριστὸν ἀλλὰ τὴν Παναγίαν, ἀποτελεῖ μίαν πορείαν διάφορον ἐκείνης, ἡ ὁποία διαγράφεται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ Ἱερᾷ τῆς Ἀρχαίας Ἐκκλησίας Παραδόσει.

Ἡμεῖς, ἐνταῦθα, καλούμεθα νὰ ἐξετάσωμεν τὴν θεολογικὴν ἐκείνην ἄποψιν, τὴν ὁποίαν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέχεται περὶ τοῦ Ἱεροῦ τῆς Παναγίας Προσώπου καὶ εἰδικώτερον, τὴν συμβολὴν καὶ τὴν προσφορὰν τῆς Κεχαριτωμένης εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου.

*
*
*

Ἡ ὀρθὴ θέσις, ἐν προκειμένῳ, εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν διετύπωσεν ἡ Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῇ Σύνοδος τὸ ἔτος 431 μ.Χ. Ἡ Ὁρθόδοξος δὲ Ἐκκλησία συνεχίζει μέχρι σήμερον νὰ τὴν διαφυλάττῃ ὡς βασικὴν αὐτῆς πίστιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Παναγία εἶναι ἡ Μήτηρ τοῦ Θεοῦ, ἀποκαλοῦσα οὕτω τὴν Παναγίαν ὡς «Ἐδλογημένην Παρθένον Μαρίαν καὶ ἀληθῆ Θεοτόκον».

Ἡ ἰδία θεολογικὴ ἔννοια φέρεται εἰς ἑτέρας γλώσσας καὶ ὑπὸ διαφόρους ἐκφράσεις. Εἰς τὴν σλαυονικὴν λ.χ. ἡ Παναγία ἀποκαλεῖται «Βογοroditsa», εἰς δὲ τὴν ἀραβικὴν «Walidat Allah», μητέρα τοῦ Ἀλλάχ, τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία μεταχειρίζεται τὸν ὄρον «Θεοτόκος», «Μήτηρ Θεοῦ» (Godmother), καὶ ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία τὴν ἀποκαλεῖ «Deipara» καὶ «Dei Genetrix», ἐνῶ ἐκάστη ὀρθόδοξος εἰκὼν, ἑλληνικὴ ἢ ῥωσικὴ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν ΜΡ ΘΥ (= Μήτηρ Θεοῦ).

Ἡ ἀλήθεια, ὅτι ἡ Παναγία εἶναι «Θεοτόκος», ἔχει δογματισθῆ εἰς τὴν Ἐφεσον τὸ 431 μ.Χ., ὡς προαναφέραμεν, ἐπὶ τῷ κυρίῳ σκοπῷ, ὅπως καταπολεμηθῆ καὶ ἀναιρεθῆ ἡ αἵρεσις τοῦ Νεστορίου, ὅστις διαχωρίζων τὴν θεϊαν ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Κυρίου καὶ ἐμφανίζων οὐσιωδῶς δύο Χριστοὺς, ἀπέδεχτο, οὐχὶ ὀρθῶς, ὅτι ἡ Παναγία ἐγέννησε μόνον τὸν Χριστὸν-ἄνθρωπον, καὶ ἔνεκεν τούτου ἀπεκάλει αὐτὴν οὐχὶ «Θεοτόκον» ἀλλὰ «Χριστοτόκον».

Ἡ ὀρθὴ ὁμολογία ἄποψις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι, ὡς διετυπώθη ἐν τῇ ὑπ' ὄψει Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅτι ἡ Παναγία ἔτεκεν τὸν «Θεάνθρωπον» Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἔνεκεν τούτου πολὺ ὀρθῶς καλεῖται «Θεοτόκος».

Ἄλλ' ὁ βαθύτερος τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου σκοπὸς ἦτο ἡ ὑποστήριξις δύο βασικῶν ἀληθειῶν· πρῶτον μὲν τῆς ἱστορικότητος τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δευτέρου δὲ τῆς ἀληθοῦς Ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ δευτέρου δῆλον ὅτι τῆς Ἁγίας Τριάδος Προσώπου, ἅρα δέχεται τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ δευτέρου Προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀντιλαμβανόμεθα λοιπὸν, ἐκ τῶν προτέρων, τὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν τοῦ Προσώπου τῆς Παναγίας, ἡ ὁποία κατέστη τὸ μέσον δι' οὗ συνετελέσθη τὸ μέγα γεγονός τῆς Θείας Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, «τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον» κατὰ τὸν Ἀπόστ. Παῦλον.

Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν Ἀειπάρθενον ἐνυπάρχει εἰς πλείστας ὅσας ἐκδηλώσεις ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἔχει δι' ἡμᾶς ἰδιάζουσιν σημασίαν εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Παναγία δὲν ἔφερεν ἀπλῶς ἐν τῇ ὑπάρξει ἐν τέκνον διὰ συνήθους γεννήσεως, ὅπως αἱ λοιπαὶ μητέρες ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος πράπτουσιν, ἀλλ' ὅτι ἔφερεν ἐν ἑαυτῇ σύμπασαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ προσέφερε ταύτην εἰς τὸν προϋπάρχοντα Λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐγένετο σὰρξ· ἐντεῦθεν καὶ ἡ σχέσις τῆς Παναγίας πρὸς τὸν Υἱὸν τῆς ἔχει τι διάφορον ἐκείνης τῆς σχέσεως, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ οἰαδήποτε ἄλλη μήτηρ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῆς, ὡς καὶ ἡ σχέσις τῆς Παναγίας πρὸς τὴν Ἁγία Τριάδα, πρὸς τὸν Θεόν, εἶναι διάφορος ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ ἀπλοῦς ἄνθρωπος μετὰ τοῦ Θεοῦ.

Ἐκ τούτου λοιπὸν συμπεραίνομεν ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀποδίδουν σεβασμὸν εἰς τὸ Ἱερὸν τῆς Ἀειπαρθένου Πρόσωπον, προβαίνουν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν ταύτην, διότι μειώνουσι τὴν ἀξίαν τοῦ γεγονότος τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Σωτῆρος.

Βεβαίως δὲν πρέπει νὰ διαφεύγη τῆς προσοχῆς ἡμῶν, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἔχουν ἀπειρίαν καὶ ἀγνοοῦν τὴν οὐσίαν τοῦ ἔργου τῆς Παναγίας καὶ τὴν συμβολὴν τῆς εἰς τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔνεκεν τούτου δὲν δημιουργοῦν τὸν

προσήκοντα χῶρον σεβασμοῦ ἐντὸς αὐτῶν διὰ τὸ πρόσωπον τῆς Παναγίας Μητρός.

Παρὰ ταῦτα ὁμως ἡ Παναγία κατέχει μίαν εἰδικὴν καὶ μοναδικὴν θέσιν εἰς τὸ θέμα τῆς ἀπολυτρώσεως, διότι ὁ Θεῖος Λόγος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνσαρκωθῇ ἐκ νέου καὶ ἐπομένως νὰ γεννηθῇ ἐκ δευτέρου ἐξ ἄλλης γυναικός· ἄρα ἡ Παρθένος Μαρία δικαίως κατέστη τὸ πολυύμητον καὶ σεβασμιώτερον πρόσωπον μεταξὺ τῶν γεννηθέντων ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώπων.

Ἐπὶ δὲ τούτοις θὰ πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ Παναγία, ἂν καὶ ἐπελέγη ὡς τὸ μέσον δι' οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐνσαρκώθη, διαδραματίζει καὶ ἓνα ἠθικὸν ρόλον ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ γεγονότος τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπιφανείας τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Θεὸς δὲν μετεχειρίσθη τὴν Παρθένον κατὰ τρόπον καθιστῶντα ἀνενέργητον τὴν ἐλευθέραν αὐτῆς βούλησιν· ἀλλ' ἐὰν ἤθελεν ἡ Παναγία νὰ μὴν ἀποδεχθῇ τὴν πρόσκλησιν ταύτην, τοῦτο οὐδόλως θὰ παρεβίαζεν ἢ θὰ ἀνέκοπτεν τὴν πραγμάτων τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅσον ὁ Θεὸς θὰ ἠδύνατο καὶ δι' ἑτέρου τινος τρόπου νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ σχέδιόν Του.

Ἄλλ' ἡ Παρθένος Κόρη τῆς Ναζαρετ ἔκουσίως προσέφερον ἑαυτήν, ὡς σκευὸς ἐκλογῆς, διὰ τὴν Θεῖαν Ἐνσάρκωσιν.

Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐπληροφορήθη τὸ γεγονός τῆς Ἐνσαρκώσεως ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου καὶ ἐδέχθη τὴν θεῖαν πρόσκλησιν νὰ γίνῃ Θεομήτωρ. Θὰ ἠδύνατο ἀσφαλῶς, ἐὰν ἤθελεν, νὰ μὴ δεχθῇ τὴν τιμητικὴν αὐτῆν διάκρισιν, ἀλλ' ἐδέχθη.

Παρατηροῦμεν λοιπὸν εἰς τὴν γνωστὴν ὑπόθεσιν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τὴν ὁποίαν τόσον ὁ Ῥωμανὸς ὁ Μελωδὸς (ἢ ἡ Σχολή του) ἐξυμνεῖ εἰς τὸ γνωστὸν Κοντάκιον (24 οἴκοι—Χαιρετισμοί), ὅτι ἡ Παναγία ὄχι μόνον εἶχεν ἐκλεγῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὡς ἡ Κεχαριτωμένη, ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε ἐπὶ πλεον ἔκουσίως νὰ ἐδέχετο τὴν τοιαύτην ἐκλογὴν· καὶ τοῦτο εἶναι λίαν σημαντικόν, δηλαδὴ ἡ ἔκουσία προσφορὰ τοῦ ἑαυτοῦ της εἰς τὸ ὄλον θέμα τῆς Ἀπολυτρώσεως.

Ἄρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ. Θ. Μ. Ρη.

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΔΙΑΚΙΝΟΥΜΕΝΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ

Κατά τὰ μεταπολεμικά ἔτη ἐπαρουσιάσθη, ὡς γνωστόν, εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπῃ μὲγα κύμα διακινουμένων ἐργατῶν, προσερχομένων ἐξ Ἰταλίας, Ἑλλάδος, Ἰσπανίας, Πορτογαλίας, Τουρκίας καὶ Γιουγκοσλαβίας. Ἦτο φυσικὸν νὰ δημιουργηθοῦν δυσεπίλυτα προβλήματα τόσον διὰ τὰς χώρας προελεύσεως, ὅσον καὶ διὰ τὰς χώρας ὑποδοχῆς τῶν ἐργατῶν αὐτῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ δυσκολίαι τῆς πρώτης περιόδου παρῆλθον. Ἐμεσολάβησεν ἡ γενικωτέρα οἰκονομικὴ κρίσις. Κῦμα ἀντιστροφῆς κινήσεως ἤρχισε νὰ κυριαρχῇ μεταξὺ τῶν ἐργατῶν αὐτῶν. Συνεπῶς, νέα προβλήματα δημιουργοῦνται. Ὅχι μόνον προβλήματα μεταναστεύσεως, ἀλλὰ καὶ προβλήματα παλιννοστήσεως.

Τὰ ποικίλα αὐτὰ ποιμαντικο-κοινωνικά προβλήματα τῶν ἐργαζομένων ἀδελφῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀφήσουν ἀσυγκινήτους τὰς Ἐκκλησίας. Ἦδη ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς παρελθούσης δεκαετηρίδος ἰδρύθη ἐν Γενεύῃ εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς μελέτην καὶ ἀντιμετώπισιν τῶν ἐν λόγῳ προβλημάτων. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ φέρει τὸ ὄνομα «Ἐπιτροπὴ τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τοὺς ἀποδήμους ἐργάτας». Ἡ ἐπομένῃ Συνεδρίασις τῆς Ὀλομελείας τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς ὠρίσθη διὰ τὸ δευτερον δεκαήμερον τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου 1976 εἰς τὸ Overijse τοῦ Βελγίου. Ὡς βασικά θέματα ὠρίσθησαν ἡ «Γυναικεία Μετανάστευσις», ἡ ὁποία παρουσιάζει ἐπιπρόσθετα προβλήματα καὶ ἡ προετοιμασία διὰ τὴν παλιννόστησιν.

Εἶναι, συνεπῶς, ἐπίκαιρα τὰ θέματα διὰ νὰ τὰ παρουσιάσωμεν εἰς τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας μας, διότι, καθὼς εἶναι γνωστόν, δὲν ἔχουν τύχει σοβαρᾶς μελέτης ἐκ μέρους μας. Εἶναι ὅμως ἀπαραίτητον νὰ ἀναφέρωμεν μερικὰ γενικὰ στοιχεῖα περὶ τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς καὶ περὶ τοῦ τρόπου ἐργασίας της.

1. Τρόπος ἐργασίας τῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ «Ἐπιτροπὴ τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τὰ προβλήματα τῶν Ξένων Ἐργατῶν» ἀποτελεῖ ἔκφρασιν τῆς εὐθύνης τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν χωρῶν προελεύσεως καὶ ἀπασχολήσεως τῶν ἐν τῇ Κεντρικῇ καὶ Δυτικῇ Εὐρώπῃ ξένων ἐργατῶν ἔναντι τῶν ποικίλων κοινωνικο-ποιμαντικῶν προβλημάτων αὐτῶν. Συγκεκριμένως ἡ Ἐπι-

τροπή ἔχει ὡς σκοπὸν «νά φέρῃ τὰ προβλήματα τῆς εὐρωπαϊκῆς μεταναστεύσεως πρὸ ὀφθαλμῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, δημιουργοῦσα εἰς αὐτὰς τὴν συναίσθησιν τῆς εὐθύνης ἐναντι τῶν προβλημάτων αὐτῶν. Ὁφείλει νὰ παρακινή τὰς Ἐκκλησίας εἰς δρᾶσιν ὑπὲρ τῶν ξένων ἐργατῶν καί, ὅπου τοῦτο καθίσταται ἀναγκαῖον, νὰ ἀναλαμβάνῃ καὶ ἡ ἴδια πρωτοβουλίας πρὸς λύσιν τῶν προβλημάτων. Ἀκόμη ὀφείλει νὰ ἐνισχύῃ τοὺς ξένους ἐργάτας πρὸς ἀπόκτησιν τῶν δικαιωμάτων των. (ἄρθρον 2 τοῦ Καταστατικοῦ τῆς Ἐπιτροπῆς).

Τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐκπληροῖ ἡ Ἐπιτροπὴ διὰ τῶν ἀκολούθων τρόπων:

α.— Διὰ μελέτης τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν προβλημάτων τῶν ξένων ἐργατῶν ἐπὶ τοπικοῦ, ἐθνικοῦ καὶ διεθνοῦς ἐπιπέδου.

β. Δι' ἐπαφῶν καὶ συνεργασίας μετὰ Ἀρχῶν, Συνδικάτων, Συνδέσμων, Ἐργοδοτῶν, Διεθνῶν Ὁργανώσεων, ἰδιαιτέρως δὲ μετὰ τοῦ Π. Σ. Ε. μέσῳ τῆς ἀρμοδίας Γραμματείας.

γ. Διὰ συντονισμοῦ παραλλήλων καὶ παρομοίων προσπαθειῶν τῶν Ἐκκλησιῶν καθὼς καὶ ἄλλων ὀργανώσεων ἐντὸς τῆς περιοχῆς αὐτῆς.

δ. Δι' ἐκπροσωπήσεως τῶν μελῶν αὐτῆς εἰς διεθνεῖς ὀργανώσεις καὶ διεθνῆ συνέδρια.

ε. Διὰ συσκέψεων ἐπὶ μεταναστευτικῶν προβλημάτων. Διὰ παρακινήσεως πρὸς σχηματισμὸν Ἐθνικῶν Ἐπιτροπῶν καὶ στενὴν συνεργασίαν μετὰ Μῆ — Ἐκκλησιαστικῶν ὀργανώσεων ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ.

στ. Διὰ Φροντιστηρίων πρὸς ἐκπαίδευσιν κληρικῶν, λαϊκῶν, κοινωνικῶν βοηθῶν καθὼς καὶ ξένων ἐργατῶν ἐπὶ τοῦ μεταναστευτικοῦ προβλήματος.

ζ. Διὰ σχεδίων καὶ προγραμμάτων, τὰ ὅποια προτείνονται εἰς τὰ μέλη, εἰς ξένους ἐργάτας καὶ εἰς ἄλλους παράγοντας, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐκτέλεσις ἀναλαμβάνεται ὑπὸ τῆς ἰδίας τῆς Ἐπιτροπῆς.

η. Διὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἔργου τῆς ἐνημερώσεως ἀνταποκρινομένου ἀκριβῶς πρὸς τὰ πράγματα ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ ἔργου αὐτοῦ. (Ἐνθ' ἄνωτ. ἄρθρον 2).

2. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς.

Συμφώνως πρὸς τὸ Καταστατικὸν τῆς Ἐπιτροπῆς, μέλη αὐτῆς δύνανται νὰ γίνουν μόνον Ἐκκλησίουι ἢ Ἐκκλησιαστικοὶ Ὀργανισμοί. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται πρότασις τοῦ Προεδρείου τῆς Ἐπιτροπῆς πρόφανῶς κατόπιν αἰτήσεως τῶν ἐνδιαφερομένων, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἔγκρισις τῆς ὀλομελείας αὐτῆς.

Ἄπασαι αἱ Ἐκκλησίουι—Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ὑποχρεοῦνται νὰ διορίσουν τοῦλάχιστον ἓνα μόνιμον ἐκπρόσωπον παρὰ τῆ Ἐπιτροπῆ.

Ἐκτὸς τοῦ ἐκπροσώπου τούτου, τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς δύνανται νὰ μετᾶσχουν «συμβουλευτικῶς» καὶ ἕτεροι ἐκπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν. Εἰς τὴν τελευταίαν σύσκεψιν τῆς ὀλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς συμμετεῖχον 60 περίπου ἐκπρόσωποι 16 διαφορετικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Ὀργανισμῶν τῶν κάτωθι χωρῶν:

α. Αὐστρίας, β. Βελγίου, γ. Γαλλίας, δ. Γερμανίας, ε. Ἑλβετίας στ. Ἑλλάδος, ζ. Ἰταλίας, η. Ἰσπανίας, θ. Μ. Βρετανίας, ι. Ὀλλανδίας, ια. Πορτογαλίας, ιβ. Σουηδίας, καὶ ιγ. Φινλανδίας.

Ἐκ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας. Πρόκειται δηλαδὴ διὰ τὰς ὀρθοδόξους ἐκεῖνας Ἐκκλησίας, εἰς τὰς ὁποίας ὑφίσταται τὸ πρόβλημα τῆς μεταναστεύσεως εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην.

Πρωτοπρεσβ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῶν γνωστοποιῶν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς τῶν, σημειουμένης ἀπαρατήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ

ΜΙΑΣ ΑΠΕΛΠΙΣΜΕΝΗΣ ΚΟΠΕΛΑΣ *

Ὁ Καθηγητὴς Ράσκ μὲ συνεκλόνησε πραγματικά. Κλονίστηκα σὲ τέτοιο βαθμὸ πού δὲν μπόρεσα νὰ κλείσω μάτι ὅλη νύκτα. Σκεπτόμουν: Γιατί ὁ καθηγητὴς αὐτός, κατ' ἐξαιρέση, μοῦ μίλησε γιὰ τὸ Θεό; Εἶχε ἄρα γε κανένα συμφέρον νὰ μοῦ μιλήσῃ ἔτσι; Ἀλλὰ οὔτε κἀν ὀρθόδοξος χριστιανὸς εἶναι.

Ὅλες οἱ παραπάνω σκέψεις μὲ συνεκλόνησαν καὶ μὲ ἀναστάτωσαν. Μέσα μου δημιουργήθηκε μιὰ πάλη. Στὸ τέλος ὅμως ὑπερίσχυσε ἡ σκέψη ὅτι:

Ἐγὼ θέλω καὶ πρέπει νὰ πλησιάσω τὸ Θεό. Βρισκόμουν ὅμως σὲ ἀπόγνωση γιὰτὶ δὲν ἤξερα πῶς θὰ τὸ κατόρθωνα αὐτό. Καὶ μέσα μου δημιουργήθηκε μιὰ σύγχυση καὶ λίγη ἀπελπισία. Ἔτσι κατάλαβα ὅτι μόνος μου ἦταν ἀδύνατον νὰ ἀνταπεξέλθω.

Ἐπάνω στὴν ἀπόγνωσή μου προσευχήθηκα καὶ εἶπα:

— Ἐγὼ Θεέ μου θέλω νὰ σὲ πλησιάσω, δὲν ξέρω ὅμως πῶς, οὔτε καὶ τὸ μπορῶ. Βοήθησέ με σὲ παρακαλῶ νὰ τὸ κατορθώσω.

Ἐφυγα γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ μπῆκα στὸ νοσοκομεῖο Ἀποκαταστάσεως Ἀναπήρων Ψυχικοῦ, τὸ λεγόμενο Κ.Α.Π.Α.Ψ. Μέσα σ' ἐκεῖνα τὰ «τόλ» δοκιμάσθηκα δύο ὀλόκληρα χρόνια. Γιατὶ εἶναι γνωστὸ πῶς λειτουργοῦσε τότε τὸ Ἴδρυμα αὐτό.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, πέρασαν 10 μέρες στὸ Νοσοκομεῖο σὲ θάλαμο 25 ἀσθενῶν, ἀφ' ὅτου εἶχα ἔλθει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ. Ἀκόμη ὅμως μὲ τυραννοῦσαν οἱ σκέψεις.

— Πῶς θὰ πλησιάσω τὸ Θεό; Γιατί νὰ μοῦ μιλήσῃ ὁ καθηγητὴς Ράσκ περὶ Θεοῦ;

Μέσα στὴν ἀγωνία μου αὐτὴ εἶδα πῶς ὁ Θεὸς εἶχε κάνει βήματα πρὸς ἐμένα. Ἔστειλε τὸν ἀντιπρόσωπό του νὰ μ' ἐπισκεφθῇ... Ἦταν ἓνας λευκογένειος κληρικὸς, ἄνω τῶν 80 ἐτῶν, πού κτύπησε τὴν πόρτα τοῦ θαλάμου μου καὶ ρώτησε:

— Ποιὸς ἄρρωστος ἦλθε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό;

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 422 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 19-20 τεύχους.

Κάποιος ἀπὸ τὰ πρῶτα κρεββάτια μὲ ἔδειξε στὸν κληρικό. "Ἦμουν στὸ 5 κρεββάτι.

Ὁ Ἱερέας τοῦ Θεοῦ μὲ πλησίασε καὶ μοῦ εἶπε:

— Παιδί μου ἤλθες ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό;

— Μάλιστα πάτερ μου, τοῦ ἀπήντησα.

Ἐκεῖνος μοῦ πρότεινε τὸ χέρι του νὰ μὲ χαιρετήσῃ.

— Τοῦ εἶπα: Πάτερ μου τὰ χέρια μου εἶναι παράλυτα!!

— Καὶ τὰ πόδια σου;

— Ναὶ καὶ τὰ πόδια μου...

Μοῦ ἔκανε καὶ πολλές ἄλλες ἐρωτήσεις. Καὶ ἐγὼ τοῦ εἶπα:

— Πάτερ μου, γιὰ ποιὸν ἀσθενῆ ἤλθατε; Νὰ σᾶς ἐξυπηρέτησω;

— Γιὰ σένα ἤλθα, ἦταν ἡ ἀπάντησή του.

— Ἐγὼ ὅμως δὲν σᾶς γνωρίζω. Μήπως σᾶς ἔστειλε κανεὶς γνωστός μου;

Ἐκεῖνος χαμογέλασε, μὲ ἓνα ἀγγελικὸ χαμόγελο, ἀλλὰ δὲν μίλησε.

— Ἐγὼ τοῦ εἶπα: Καθῆστε πάτερ μου.

— Εὐχαριστῶ πολύ. Εἶμαι βιαστικός. Δυὸ λόγια μόνο θὰ σοῦ πῶ καὶ θὰ φύγω.

Ἐγὼ τὸν παρεκάλεσα νὰ καθίσῃ λίγο. Καὶ ἀφοῦ κάθισε μοῦ εἶπε:

— Παιδί μου ἀπ' αὐτὴ τῆ θέσῃ πού εἶσαι νὰ εὐχαριστῆς τὸ Θεό, γιατί τώρα εἶσαι κοντά Του. Ὁ Θεὸς σὲ ἀγαπᾷ. Μὴ γογγύσῃς ἐναντίον Του, διότι δὲν ξέρεις τί σοῦ ἐπιφυλάσσει στὸ τέλος τῆς ζωῆς σου.

Λόγια προφητικά!! Ὅπως ἀπεδείχθη μετὰ ἀπὸ 10 χρόνια.

Ἐγὼ ἀφοῦ τὸν ἄκουσα τοῦ εἶπα:

— Εὐχαριστῶ πάτερ μου. Μέσα μου ὅμως εἶπα: Παπαδικές κουβέντες. Ὅχι βέβαια πὼς ἤμουν ἀπιστος. Πίστευα, ἀλλὰ ὄχι ὅμως συνειδητά.

Ὁ γέρον κληρικὸς σηκώθηκε νὰ φύγῃ.

Ἐγὼ ὅμως εἶχα τὴν ἀπορία καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μοῦ πῆ ποὺ εἶναι...

— Ναί παιδί μου, νά σοῦ πῶ. Φιλόθεος Ζερβᾶκος λέγομαι. Καί εἶμαι ἡγούμενος στή Μονή τῆς Λογγοβάρδας.

— Ποῦ εἶναι αὐτό τὸ Μοναστήρι;

— Στήν Πάρο.

— Πάτερ μου. Οὔτε ἐσᾶς γνωρίζω, οὔτε τὸ Μοναστήρι, οὔτε τῆ νῆσο Πάρο. Πέστε μου, σᾶς παρακαλῶ, ποιὸς σᾶς ἔστειλε;

— Ἄν χρειαστῆς παιδί μου τίποτε, γράψε μου κι ἐγὼ θὰ σέ βοηθήσω, μοῦ εἶπε...

Ἐνῶ προσπάθησε νά φύγη ἐγὼ τὸν φώναξα:

— Μὲ συγχωρεῖτε πάτερ μου. Θᾶθελα νά σᾶς ρωτήσω: Εἶναι δύσκολο νά πλησιάσῃ κανεὶς τὸν Θεό;

— Ἄ παιδί μου! Ὅσο δύσκολο φαίνεται, τόσο εὐκολο εἶναι. Ἄρκει νά τὸ θέλῃς. Νά τὸ πιστεύῃς. Νά τὸ προσεύχεσαι. Ἡ ἐξομολόγησι μετὰ καὶ ἡ Θεία Κοινωνία εἶναι τὸ πρῶτο σκαλοπάτι. Εἶναι δύσκολα πράγματα αὐτά;

Τὸν εὐχαρίστησα καὶ ἔφυγε.

Μετὰ εἴκοσι μέρες ἔρχεται ἕνας ἄλλος μοναχός.

— Γειά σου Σταῦρο, μοῦ λέει. Εἶμαι ὁ Κώστας ὁ συνάδελφος σου στήν Ἀεροπορία καὶ ἔγινα μοναχός.

— Σ' εὐχαριστῶ Κώστα μου, ποῦ ἤλθες νά με βρῆς.

— Σταῦρο μου, ἡ ἀγάπη τοῦ συναδέλφου σου δὲν ἔρχεται νά σέ ἐπισκεφθῇ. Ἀλλὰ ἡ ἀγάπη τοῦ ἡγουμένου μου.

— Τίνος ἡγουμένου;

— Ἐκείνου ποῦ σέ ἐπεσκεφθῆ.

— Ἐσὸ τὸν ἔστειλες;

— Ὁχι, δὲν ἔχω ἰδέα.

— Τότε ποιὸς τὸν ἔστειλε;

— Ὁ Θεός... Πάντως ἐκεῖνος ἤλθε με βρῆκε καὶ μοῦ εἶπε νά σέ ἐπισκεφθῶ.

— Σὲ παρακαλῶ πολύ, πές μου ποιὸς τὸν ἔστειλε σὲ μένα τὸν ἡγούμενο;

— Ἀφοῦ ἐπιμένεις θὰ σοῦ πῶ. Μᾶς κάλεσε, ὅλους τοὺς μοναχοὺς, μιὰ μέρα στή τραπεζαρία καὶ μᾶς εἶπε: Ἐνῶ ἀνέ-

βαινα τὴν ὁδὸν Διαμαντίδου στὸ Παλαιὸ Ψυχικὸ γιὰ νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν ἐφοπλιστὴ Πατέρα καὶ ὅταν ἐφθασα στὸ λοφίσκο πού βρίσκεται τὸ Νοσοκομεῖο Κ.Α.Π.Α.Ψ., ἄκουσα φωνὴ Κυρίου νὰ μοῦ λέγῃ: Κατευθύνσου πρὸς τὸ Νοσοκομεῖο καὶ ἐπισκέψου ἓνα νέο ἀσθενῆ, πού ἤλθε ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ καὶ παραμύθησέ τον.

— Τί εἶν' αὐτὰ πού λές σέ παρακαλῶ;

— Μ' ἐρώτησες καὶ σοῦ ἀπήντησα. Πάντως ἤλθα νὰ σοῦ πῶ ἐκ μέρους τοῦ ἡγουμένου: Θέλεις νὰ πλησιάσῃς τὸ Θεό;

— Ναί... θέλω.

— Τὸ ἐπιθυμεῖς πραγματικά;

— Ναὶ τὸ ἐπιθυμῶ.

Οἱ δυὸ στρατιῶτες, πού εἶχα γιὰ βοηθοὺς, μὲ ἔντυσαν καὶ μὲ τοποθέτησαν στὴν ἀναπηρικὴ καρέκλα. Μὲ ἔβαλαν μετὰ στὸ αὐτοκίνητο καὶ ὅλοι μαζί πήγαμε στὸ Μαροῦσι στὴν Παναγία τὴν Νεραντζιώτισσα, ἓνα μικρὸ ἐκκλησάκι 1.200 ἐτῶν, στὶς σιδηροδρομικὲς γραμμές. Ἐκεῖ ἦταν ἓνας ἄλλος γέρον μοναχός, ὁ πατὴρ Ἀθανάσιος, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπε:

— Ἐδῶ θὰ ἐναποθέσῃς τὸ φορτίο τῶν ἁμαρτιῶν σου. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο σκαλοπάτι γιὰ νὰ πλησιάσῃς τὸ Θεό.

Ἐξομολογήθηκα καὶ μοῦ ἀπαγόρευσε τὴ Θεία Κοινωνία γιὰ ἓνα χρόνο.

Ἐγὼ στενοχωρήθηκα, γιατί δὲν μπορούσα νὰ ἀναπνεύσω ἀπὸ τὴν τετραπληγία, ἡ ὁποία ἐξασθενεῖ τοὺς μῦς τοῦ στήθους καὶ δημιουργεῖ μιὰ φοβερὴ ἀναπνευστικὴ δυσχέρεια. Οὔτε νὰ μιλήσω μπορούσα ἀπὸ τὴν ἐξάντληση. Εἶπα λοιπὸν στὸν Ἐξομολόγο. Πάτερ μου εἶμαι ἐτοιμοθάνατος. Μπορεῖ καὶ νὰ πεθάνω. Νὰ μὴ κοινωνήσω; Δὲν ἔκανα δὲ καὶ κανένα ἔγκλημα; Αὐτὰ τὰ συνηθισμένα πού κάνομε ὡς νέοι...

— Ὅχι παιδί μου. Προτιμότερο εἶναι νὰ μείνῃς ἀκοινωνητος παρὰ νὰ κοινωνήσῃς ἀναξίως. Ἐγὼ θὰ ἔχω τὴν εὐθύνη.

— Καλῶς πάτερ μου.

Φύγαμε. Καὶ ἐγὼ ρωτοῦσα καὶ πάλι τὸ συνάδελφό μου τὸν Κώστα, πού τώρα σὰν μοναχός ὀνομαζόταν Ἀρσένιος.

— Ποιός είναι ο πατήρ, πού με έπεσεκέφθηκε στο Νοσοκομείο;

— Δέν γνωρίζεις ποιός είναι;

— Όχι.

— Είναι ο πατήρ Φιλότηος, τὸ πνευματικὸ παιδὶ τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου.

Ἄρχισα νὰ ταραζῶμαι. Νὰ συγκλονίζωμαι... Εἶπα λοιπὸν στὸν ἑαυτὸ μου: Μοῦ δόθηκε μιὰ τέτοια εὐκαιρία καὶ ἐγὼ δυσπιστῶ;

Παρεκάλεσα λοιπὸν τὸ συνάδελφό μου νὰ πῆ στὸν πατέρα Φιλότηο νὰ ξανάρθῃ στὴν Ἀθήνα. Καὶ πράγματι ὁ πατήρ Φιλότηος ἐπέισθη καὶ ἦλθε στὴν Ἀθήνα.

— Ἀφοῦ ἐξομολογήθηκα καὶ σ' ἐκεῖνον, τὸν παρεκάλεσα νὰ μὲ βοηθήσῃ καὶ νὰ προσευχηθῆ γιὰ μένα. Τὸν παρεκάλεσα ἐπίσης νὰ πᾶμε καὶ στὸν Ἅγιο Νεκτάριο.

Ἐκεῖνος, κατόπιν πολλῶν παρακλήσεών μου, τὸ ἀπεφάσισε.

Πρεσβ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΑΛΑΪΤΖΑΚΗΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Λόγω μεγάλης ἐλλείψεως χάρτου, εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως παύσωμεν χορηγοῦντες παντὸς εἴδους ἀνάτυπα ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Περιοδικοῖς ἄρθρων, πλὴν τῶν ἐν τῇ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» δημοσιευομένων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν ὁποίων θὰ δίδωμεν ἑκατὸν (100) καὶ μόνον ἀνάτυπα. Συγχρόνως εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως περιορίσωμεν μέχρι τοῦ κατωτάτου δυνατοῦ ὀρίου τὰς σελίδας τῶν Περιοδικῶν μας.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΣ
ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ*

ΣΙΜΩΝ ΠΕΤΡΟΣ

N. Τυπάλδου

Σοῦ τό 'χα τάξει, πὼς θὰ μείνω
ὀρθὸς στὶς δύσκολές Σου ὥρες,
πὼς τὴν ψυχὴ μου δὲ θ' ἀφήνω
νὰ τὴ λυγρίζουν ἔποιες μπόρες.

Καὶ σὺ Κηφᾶ μ' εἶχες βαφτίσει,
σκληρὸ στὴν πίστη Σου σὰν πέτρα.
Κι ἤμουν ψαράς — μ' εἶχες φωτίσει
πέρ' ἀπ' τ' ἀνθρώπινα τὰ μέτρα.

Ὁ φόβος, ἔμως, καρτεροῦσε,
πάντα τὴν πίστη μου νὰ σβήσει,
σὰν ὁ ἀγώνας Σου ζητοῦσε.
νὰ 'μαι στητὸς σὰν κυπαρίσσι.

Μὲ τὴ δική Σου, ἀλήθεια, ἀγάπη
στὰ κύματα περνοῦσ' ἀπάνω·
μὰ σὰ σηκώθηκε δρολάπι
τὸ θάρρος μου ἄρχισα νὰ χάνω.

Τῆς προδοσίας τὴ νύχτα (τότε
μὲ κρύα ποῦ 'ρθε ὁ 'Ιούδας ὄψη),
μπρὸς στὸ λαό, μπρὸς στοὺς στρατιῶτες,
εἶχα τ' αὐτὶ τοῦ Μάλχου κόψει.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 431 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 19-20 τεύχους.

Μὰ στὴν παιδίσκη, ποὺ ρωτοῦσε
μαζί Σου ἂν εἶμαι, κάθ' ἐλπίδα
σκότωσα· κι ὅπως μὲ κοιτοῦσε
εἶπα: «τὸν ἄνθρωπον οὐκ οἶδα».

Ὡστόσο, νίκησα! Καὶ τώρα
τοῦ μαρτυρίου τραβῶ τὸ δρόμο.
Γαλήνια ὥρα κι ἀνθοφόρα
στοῦ λυτρωμοῦ τὸν ἅγιο νόμο...

Ἐκλαψα, πάλεψα, ὡς νὰ γίνω
πιστός Σου, ἀλύγιστος στὶς μπόρες.
Σοῦ τὸ 'χα τάξει, πῶς θὰ μείνω
ὀρθός στὶς δύσκολες τὶς ὥρες...

Τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν Νεοελλήνων ποιητῶν ἀναφέρεται σὲ μιὰ προσωπική, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ὁμολογία τοῦ Σίμωνα Πέτρου. Ὁ ποιητὴς προσπαθεῖ, μὲ ἔντεχνο καλλιτεχνικὸ τρόπο, νὰ δικαιολογήσῃ τὸ χαρακτήρα τοῦ Πέτρου, ποὺ μὲ παρρησία ὁμολογεῖ, πῶς ὁ φόβος, προσωπική του ἀδυναμία, τὸν ἀκολουθεῖ σὰ σκιά σ' ἕλη του τῆ ζωῆ. Κατάφερε ὅμως τελικὰ νὰ τὸν ὑπερνικήσῃ καὶ νὰ βγῆ θριαμβευτὴς ἀπ' αὐτὴ τῆ διαρκὴ πάλη καὶ τὸν ἀδιάκοπο ἐσωτερικὸ του ἀγώνα.

Ἀπὸ ὀκτὼ τετράστιχα ἀποτελεῖται ἡ ἐξομολόγηση-ὁμολογία αὐτῆ τοῦ Πέτρου, ποὺ ὁ ποιητὴς ἀνοίγει καὶ κλείνει μὲ τὸ ἴδιο δίστιχο, γιὰ νὰ τονίσῃ ἰδιαιτέρα τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ προσωπικοῦ του ἀγώνα ἀνάμεσα στὴν Πίστη καὶ τὸ φόβο, τὴν ἀμφιβολία τοῦ, κατὰ τὰ ἄλλα, αὐθόρητου καὶ ἐκδηλωτικοῦ μαθητοῦ.

Στὸ πρῶτο τετράστιχο, ὁ Πέτρος, ἀρχίζει ἀπὸ τὸ θρίαμβό του, γιὰ νὰ προκαταλάβῃ καὶ νὰ δικαιολογήσῃ κάπως τὴν ταρᾶγμένη καὶ τόσο ἀμφίβολη μὰ καὶ ἐπιπόλαιη στάση του ἀπέναντι στὸ Χριστό. Διακηρύττει πῶς ἦταν «τάξιμό» του νὰ μείνῃ κοντὰ Του στὶς δύσκολες στιγμές, πῶς γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ θὰ ἀντισταθῆ σὲ κάθε εἶδος δυσκολίας καὶ σὲ κάθε πειρασμό. Διαβεβαιώνει πῶς προσπάθησε γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, κατάφερε ν' ἀντέξῃ σ' ὅλες τὶς μπόρες καὶ νὰ ὑπερπηδῆσῃ ὅλα τὰ ἐμπόδια ποὺ ποικιλόμορφα παρουσιάστηκαν μπροστά του. Κι ὅλα αὐτὰ γιατί δὲν θέλει νὰ διαψευστῆ στὴν ὑπόσχεση ποὺ ἔδωσε: Νὰ μείνῃ κοντὰ Του ὅ,τι κι ἂν γίνῃ, ὅ,τι κι ἂν συμβῆ.

Στὴ δεύτερη στροφή ξαναγυρίζει κάπου στὰ παλιά. Θυμᾶται μιὰ σκηνὴ ἀπὸ τίς πολλές ποὺ ἔζησε κοντὰ στὸ Χριστό. Μιὰ σκηνὴ ποὺ γι' αὐτὸν τουλάχιστον ἦταν σταθμὸς στὴ μαθητικὴ του περίοδο στὸ τεράστιο ἔργο τοῦ Θεανθρώπου. Τότε ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, στὶς αὐθόρμητες ἐκδηλώσεις του γιὰ πίστη κι ἀγάπη, τὸν βεβαίωσε γι' αὐτό. Τότε ποὺ, στὴν προσπάθειά Του νὰ τὸν βοηθήσῃ στὸν προσωπικὸ του ἀγώνα τὸν ὠνόμασε Κηφᾶ. Τότε ποὺ, θέλοντας νὰ συμβάλῃ στὸ ξεκαθάρισμα τῶν ἀμφιβολιῶν του, τόνιζε ιδιαίτερα τὴν ἐμπιστοσύνη Του στὴν ἀφοσίωσή του σ' Αὐτόν, χρησιμοποιοῦντας ὀλοκάθαρους ἐκφράσεις καὶ παρομοιώσεις. Τέλος ὁ Πέτρος, συνεχίζοντας τὴν ὁμολογία του, παραδέχεται ὅτι, ἂν καὶ ἀπλὸς ψαράς, ἡ γνωριμία του μὲ τὸ Χριστὸ εἶχε, σὲ τέτοιο βαθμὸ, ἐπιδράσει στὸ χαρακτῆρα του καὶ φωτίσει τὴν ὑπαρξί του, ποὺ εἶναι ἀδύνατο ἀνθρώπινος νοῦς νὰ τὸ συλλάβῃ.

Ἀπὸ τὸ τρίτο τετράστιχο ἀρχίζει ἡ ὁμολογία τοῦ προσωπικοῦ του ἀγώνα μὲ αἰώνιο ἀντίπαλό του τὸ φόβο, ποὺ μὲ κάθε τρόπο προσπαθοῦσε νὰ μειώσῃ, νὰ διαλύσῃ καὶ νὰ σβήσῃ τὴν πίστη του στὸ Χριστό. Ἰδιαίτερα ἔταν Ἐκεῖνος ἄρχισε τὸ δικό Του ἀγώνα καὶ ὅπωςδῆποτε εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ὑποστήριξη καὶ βοήθεια.

Οἱ τραγικώτερες στιγμὲς αὐτῆς του τῆς πάλης παρουσιάζονται ἀνάγλυφα σιὰ τρία ἐπόμενα τετράστιχα. Μὲ μοναδικὸ τρόπο, ὁ Πέτρος, μᾶς θυμίζει τρεῖς χαρακτηριστικὲς σκηνὲς ἀπὸ τὴ ζωὴ του κοντὰ στὸ Χριστό. Σκηνὲς ποὺ ἔπαιζαν σημαντικὸ ρόλο στὸν ἀσταμάτητο αὐτὸν προσωπικὸ του ἀγώνα.

Στὴν ἀρχὴ μᾶς θυμίζει τὴ σκηνὴ στὴ λίμνη τῆς Γεννησαρέτ. Πόσο γραφικὴ μὰ καὶ πόσο τραγικὴ γιὰ κεῖνον ἀλήθεια σκηνὴ! "Ὅσο πίστευε, ὅσο λαχταροῦσε τὴν συνάντησή του μὲ τὸ Δάσκαλο, ὅσο ἡ σκέψη αὐτῆ τὸν εἶχε κυριολεκτικὰ ἀπορροφῆσει, περπατοῦσε στὰ κύματα σὰ σὲ στέρεα γῆ. Κι' ἔταν, γιὰ μιὰ μόνο στιγμὴ, κλάσματα ἴσως δευτερολέπτου, ἐφανίστηκε τὸ αἶσθημα τοῦ φόβου, ποὺ τὸν γέμισε ἀπ' ἀμφίβολες σκέψεις, ταλαντεύτηκε, τᾶχασε, τρόμαξε κι ἄρχισε νὰ βουλιάζῃ.

Στὴ συνέχεια ἀφήνει τὴν τόσο θλιβερὴ αὐτὴ σκηνὴ γιὰ νὰ μεταφερθῇ σὲ μιὰ ἄλλη, στὴν τραγικώτερη ἴσως τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ. Στὴ σκηνὴ ποὺ, κάτω ἀπὸ τὸ μελωδικὸ θρόϊσμα τοῦ ἐλαιῶνα, στὸ γνωστὸ βουνό, δόθηκε τὸ πιὸ ὑπουλο, τὸ πιὸ προδοτικὸ, τὸ πιὸ ἀπάνθρωπο φίλημα σ' ὅλο τὸν κόσμο. Τὴ σκηνὴ ποὺ ὁ μαθητὴς τὸ Δάσκαλο πρόδωσε μ' ὑποκριτικὸ ἀσπασμό. Κι' ἐκεῖ, μπροστὰ σὲ κόσμο ἀγριεμένο, σὲ κόσμο ἀποφασισμένο γιὰ ὄλα, σ' ἀρματωμένους στρατιῶτες, δὲν φοβάται, δὲν λυγίζει καὶ

ἀτρόμητος ἀδράχνει τὸ σπαθὶ μ' ἄγριες διαθέσεις κι ἀποτελέσματα, γιὰ νὰ σταματήσῃ μόνον ὅταν Ἐκεῖνος τοῦ τὸ ζητεῖ.

Κι' ἔρχεται τέλος στὴν τρίτη σκηνή. Ὑστερα ἀπὸ τὸν προηγούμενο θρίαμβό του, τὴν νικητήρια ἔξαρσή του, γεμάτος λύπη, ἀπόγνωση καὶ ἀπογοήτευση, ὁμολογεῖ τὴν ἦττα του. Ὁμολογεῖ τὴν λιποψυχία του. Κι εἶναι ἡ σκηνὴ ποὺ ἔπρεπε νὰ τὰ παῖξῃ ὅλα γιὰ ὅλα. Νὰ ρίξῃ ὅλες του τίς δυνάμεις. Ἐκεῖ πού, δυστυχῶς, ὁ φόβος τὸν νίκησε! Κυριάρχησε! Τὸν ἀποδεκάτησε! Δὲ σιιάχτηκε μπροστὰ σ' ἀγριεμένα πλήθη, μπροστὰ σὲ τόσα καὶ τόσα ἐμπόδια καὶ δειλίαισε, σιιάχτηκε καὶ ὑποχώρησε μπροστὰ σ' ἀπλοὺς ἀνθρώπους, σ' ἄσπλους ὑπηρέτες, σ' ἀκίνδυνη «παιδίσιχη». Σκόρπισε κάθε του ἐλπίδα. Κατάστρεψε προσπάθειες κι' ἀγῶνες ποὺ κράτησαν χρόνια. Ὅλα σὲ μιὰ στιγμή! Ἀνήμπορος χάθηκε, κρύφτηκε, ἀρνήθηκε.

Οἱ ἐπόμενες δύο στροφές, νικητήριοι παιᾶνες, γεμάτες ἐνθουσιασμό, ξεχειλίζουν ἀπὸ ἀγάπη, χαρὰ, αὐτοθυσία. Νίκησα! Φωνάζει ὅλο ἱκανοποίηση. Νίκησα! Γύρισα ξανὰ κοντὰ Σου! Κι αὐτὴ του τὴν ἐπιστροφή, οὐσιαστικὴ καὶ ἀμετάκλητη αὐτὴ τὴ φορά, τὴ σφραγίζει μὲ αἷμα! Τὴ σιγουρεύει. Τὴ κατοχυρώνει. Βαδίζει στὸ δρόμο τοῦ μαρτυρίου ἄφοβα, μ' ἀκράτητο ἐνθουσιασμό, μὲ τὸ γνώριμο αὐθορηγτισμὸ του, ὅπως τὸν καλὸ ἐκεῖνο καιρὸ, σὰν τὸν παλιὸ ἐκεῖνο Πέτρο. Βαδίζει γιὰ νὰ φτάσῃ στὸ τέρμα τοῦ Λυτρωμοῦ, στὴ νέα ζωὴ, στὴ σωτηρία.

Πῶς τὰ κατάφερε; Τ' ὁμολογεῖ περίτρανα στὸ πρῶτο δίστιχο τῆς τελευταίας στροφῆς. Μιὰ ὁμολογία ὀρόσημο γιὰ κάθε πιστό. Γιὰ κάθε Χριστιανό. Μιὰ ὁμολογία ποὺ κρύβει μέσα της ὅλο τὸ χαρισματικὸ μεγαλεῖο τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐκλαψα, πόνεσα, μετάνοιωσα, ζήτησα συγχώρηση, ζήτησα βοήθεια. Καὶ τὰ κατάφερε. Βγῆκε πιστός, ὀλόρθος, ὅπως ἀκριβῶς τὸ εἶχε τάξει ἀπ' τὴν ἀρχή.

ΧΡΗΣΤΟΣ Ι. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Δι' ὄ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντόν:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

315. Ποῖον εἶναι τὸ προκείμενον τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ ὄρθρου τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων; Διατί δὲν τὸ ἀναγράφει τὸ Τριώδιον; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Η.Π.Ν.).

Προκείμενον τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ ὄρθρου τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων καθ' ὅλα τὰ ἔντυπα Τυπικά (Ἁγίου Σάββα, Κωνσταντίνου, Βιολάκη) καὶ καθ' ὅλα τὰ ἔντυπα Τριώδια καὶ Ἀνθολόγια εἶναι ὁ στίχος 3 τοῦ 8ου ψαλμοῦ (ἄ' Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων...»). Ὁ στίχος αὐτὸς προφητικῶς ἀναφέρεται στὴν δοξολογία τῶν παιδῶν κατὰ τὴν θριαμβευτικὴ εἴσοδο τοῦ Κυρίου στὰ Ἱεροσόλυμα (Ματθ. κα', 15) καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Κύριον (Ματθ. κα', 16).

Αὐτὸ τὸ προκείμενον προβλέπουν καὶ τὰ χειρόγραφα Τυπικά, παλαιὰ καὶ νεώτερα, ὅπως τὸ Τυπικὸ τῆς Μονῆς τῆς Εὐεργέτιδος (κῶδ. Ἀθηνῶν 788 τοῦ ΙΒ' αἰῶνος), τῆς Μονῆς τοῦ Σωτήρος Μεσσήνης (Κῶδ. Μεσσήνης 115 τοῦ ἔτους 1131), τὰ χειρόγραφα Τυπικά τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους κ.ά.

Τὸ ἀνωτέρω προκείμενον δὲν ὑπάρχει στὴν ἔκδοσι Μ. Σαλιβέρου, ποῦ ἦταν σχεδὸν ἡ μοναδικὴ ἔκδοσι ποῦ ἐχρησιμοποιοεῖτο στοὺς ναοὺς μας πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας (1960), καθὼς καὶ στίς σὲ σχῆμα ὄγδοο ἐκδόσεις ποῦ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἔκδοσι Σαλιβέρου («Γ. Γέγλε-Μ. Σαλιβέρου») καὶ «Φῶς»). Προφανῶς ἡ παράλειψι τοῦ προκειμένου ὀφείλεται σὲ τυπογραφικὴ ἀβλεψία, μία ἀπὸ τίς πολλὰς τῶν ἐκδόσεων αὐτῶν.

Τὸ πλήρες κείμενο, γιὰ ἐνδεχομένη συμπλήρωσι τῆς ἐλλείψεως αὐτῆς, ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Προκείμενον, ἦχος δ', ψαλμὸς η'.

Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον (δίς).

Στίχ. Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ.

Ἐκ στόματος νηπίων...»

Γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ πράγματος σημειώνομε ὅτι στὸν κώδικα Σινᾶ 15 τοῦ Γ' αἰῶνος ἀπαντᾷ ἄλλο προκείμενο τοῦ δ' ἤχου «Ἀγαλλιᾶσονται πάντα τὰ ἔθνη. Στίχ. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν». Προφανῶς ἐδῶ διεσώθη παρηλλαγμένο τὸ ἀρχαῖο Ἱεροσολυμιτικὸ προκείμενο «Τὰ ὄρη ἀγαλλιᾶσονται ἀπὸ προσώπου Κυρίου. Στίχ. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν» (Ψαλμ. 97), ποῦ ἐψάλλετο πρὸ τῶν εὐαγγελικῶν ἀναγνωσμάτων κατὰ τὴν λιτανεὶα τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν στὸ ναὸ τῆς Ἀναστάσεως, κατὰ τὸ Ἱεροσολυμιτικὸ-γεωργιανὸ Κανονάριο τοῦ Ζ' αἰῶνος καὶ κατὰ τὸ Τυπικὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ ἔτους 1122, ὅπου ὅμως μνημονεύονται καὶ ἄλλα προκείμενα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ «Ἐκ στόματος νηπίων...».

316. Ἐπὶ βαπτίσματος ἐνηλίκων μετὰ τὸ βάπτισμα, ποῖα τάξις πρέπει νὰ ἀκολουθῆται διὰ τὴν ἔνδυσιν, χριῖσιν, τριχοκουρίαν, ἀπόλουσιν κ.λπ.; (Ἐρώτησις Πανοσ. Ἀρχιμ. Α.Τ.).

Γιὰ τὴν τάξι τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου βαπτίσματος γράψαμε ἐπανειλημμένως (βλ. ἀπαντήσεις στίς ὑπ' ἀριθμ. 87 καὶ 193 ἐρωτήσεις).

Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐνηλίκων, ἡ τήρησι τῆς τάξεως, ὅπως ἐκτίθεται στὸ Εὐχολόγιον, δὲν παρουσιάζει δυσχερείας. Μετὰ τὴν τριττὴ κατάδυσι καὶ ἀνάδυσι καὶ τὸ «Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι...» (νίψις χειρῶν ἱερέως) μπορεῖ νὰ ἀναγνωσθῆ ἡ εὐχὴ τοῦ μύρου («Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε...»), νὰ γίνῃ ἡ χριῖσις καὶ κατόπιν ἡ ἔνδυσις («Ἐνδύεται...» «Χιτῶνά μοι παράσχου...»). Κατὰ τὴν ὥρα τῆς πλήρους ἐνδύσεως τοῦ νεοφωτίστου μποροῦν νὰ ψάλλωνται αἱ καταβασαίαι, κατὰ τὴν συνήθειαν, μετὰ δὲ ἀπὸ αὐτὴν νὰ ἐπακολουθῆσῃ ἡ ἐπίδοσις τῆς λαμπάδος («Οὕτω λαμπάτω τὸ φῶς ὑμῶν...» βλ. ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 43 ἐρώτησι), τὸ «Ὅσοι εἰς Χριστὸν...», τὰ ἀναγνώσματα, ἡ ἐκτενὴς καὶ ἐφ' ἐξῆς τὰ λοιπὰ τῆς θείας Λειτουργίας. Ἡ παλαιὰ τάξι διαφέρει μόνον ἐπειδὴ θέτει τὴν ἔνδυσι πρὸ τῆς χριῖσεως. Τὸ νεώτερον «Μικρὸν Εὐχολόγιον», ἐκδόσεως Ἀποστολικῆς Διακονίας (1968), προτάσσει τὴν χριῖσι, κατὰ τὴν κρατήσασαν νεωτέραν τάξιν. Τοῦτο εἶναι πρακτικώτερον.

Στὸ βάπτισμα τῶν ἐνηλίκων εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τηρῆται ἡ ὀρθὴ τάξι καὶ νὰ ὀλοκληρῶνεται ἡ μῆσις τοῦ νεοφωτίστου με

τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν καὶ τὴν προσέλευσιν εἰς τὴν θείαν Κοινωνίαν. Ὅσο γὰρ τὴν ἀπόλουσι καὶ τὴν τριχοκουρία, νομίζω, τοῦλάχιστον προκειμένου περὶ ἐνηλίκων, πῶς εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐπανέλθωμε καὶ ἐδῶ εἰς τὴν ὀρθὴν πρᾶξιν καὶ νὰ γίνωνται χωριστὰ ἀπὸ τὸ βάπτισμα, κατὰ τὴν ἐβδόμη ἡμέραν. Τότε θὰ ἀναγνωσθοῦν καὶ οἱ εὐχῆς ποὺ τις συνοδεύουν, κατὰ τὴν τάξιν τῶν Εὐχολογιῶν. Ἐν ἀνάγκῃ μποροῦν νὰ ἀναγνωσθοῦν μετὰ τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχὴ τῆς θείας Λειτουργίας καὶ πρὸ τῆς ἀπολύσεως. Τότε θὰ γίνῃ καὶ ἡ ἀπόλουσις καὶ ἡ τριχοκουρία καὶ ὄχι ἀναμιξ μετὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ὅπως ἐπεκράτησε νὰ γίνεταί ἐν τῇ νήπιᾳ.

Ὅμοίως καὶ τὰ πρὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος («Εὐχὴ εἰς τὸ ποιῆσαι κατηχούμενον»), οἱ τρεῖς ἀφορισμοί, ἡ εὐχὴ «Ὁ ὦν, δέσποτα...», ἡ ἀπόταξις, ἡ σύνταξις καὶ ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως) καὶ πάλιν μπορεῖ, ἢ μᾶλλον πρέπει, κατὰ τὴν παλαιὰ ὀρθὴν πρᾶξιν, νὰ προηγηθῶν τοῦ βαπτίσματος σὲ προβαπτισματικὰς συνάξεις, ποὺ μποροῦν νὰ γίνωνται, κατὰ τὴν ἀρχαίαν ὀρθὴν τάξιν, κατὰ τὶς προηγούμενες ἡμέρας ἢ κατὰ τὸ ἑσπέρας τῆς παραμονῆς. Ἔτσι τὸ βάπτισμα μαζί μετὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν δὲν θὰ ἀποτελέσουν μία ὑπερβαλόντως μακρὰ ἀκολουθία. Ἐφ' ὅσον βαπτίζονται ἐνήλικοι δὲν συντρέχουν λόγοι ἐφαρμογῆς τῆς «οἰκονομίας» κατὰ τὴν τέλει τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ποὺ ἐκράτησε λόγῳ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ.

Ἄ λ λ η λ ο γ ρ α φ ί α: Πανοσιολ. Ἀ ρ χ ι μ. Α. Τ. Ἡ προσθήκη ἐλαίου εἰς τὸ ἅγιον μύρον ἐπιτρέπεται κατ' οἰκονομίαν («συγχωρεῖται ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας»). Μιλοῦν γι' αὐτὴν ὁ Ἰωάννης Κίτρου, ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγάς, ἡ ἐν Βουκουρεστίῳ τοπικὴ Σύνοδος (1882) καὶ ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης. Ἀρκεῖ βέβαια ἡ διαρκὴς προσθήκη ἐλαίου νὰ μὴ ἀλλοιώνῃ τὴν σύνθεσιν, φυσικὰ καὶ τὴν ὄσμη, τοῦ μύρου καὶ τὸ κάμνει «σχεδὸν ὅλον ἔλαιον». Σ' αὐτὸ ἰδιαίτερος ἐπιμένει, καὶ δικαίως, ὁ ὅσιος Νικόδημος («Πηδάλιον», ὑποσημ. στὸν στ' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου, ἐκδ. 1864 σελ. 467). Ἀναλυτικῶς γράψαμε προσφάτως εἰς τὴν ἀπάντησιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 267 ἐρωτήσεως. Φ.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

ΑΠΟ ΤΟΝ ΡΒ΄ ΨΑΛΜΟ

Ἔνας ἀπὸ τοὺς πιὸ τρυφεροὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ εἶναι ὁ 102ος. Μ' αὐτόν, ὁ ἱερός ποιητὴς ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνην του στὸν Κύριο.

Εἶναι ὁ ὕμνος τοῦ θείου ἐλέους. Χωρὶς αὐτό, ποιὸς ἄνθρωπος θὰ μπορούσε νὰ σωθῆ; Ποιὸς θὰ εἶχε τὴν ἰκανότητα ν' ἀγωνισθῆ ἀποδοτικὰ στὸν στίβο τῶν ἀρετῶν; Καὶ ποιὸς νὰ μείνῃ καθαρὸς ἐνώπιον τῆς οὐράνιας δικαιοσύνης;

Ἀπαύγασμα τῆς θρησκευτικῆς ἐμπειρίας τοῦ προφητάνακτος, αὐτὸς ὁ ψαλμός. Καὶ συνάμα, — ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ ὀλόκληρο τὸ Ψαλτήρι — ταιριαστὸς στὸ στόμα κάθε πιστῆς ψυχῆς.

Πῶς συμπεριφέρεται ἀπέναντί μας ὁ Πανάγαθος Θεός; Μονάχα μὲ τὴ δικαιοσύνην του; Ἀλλοίμονό μας ἂν αὐτὴ εἶχε τὸν πρῶτο λόγο. «Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσης, Κύριε, τίς ὑποστήσεται;» ἀναρωτιέται ἄλλοῦ ὁ ψαλμωδός. Καὶ ἐδῶ προβάλλει τὴν κατ' ἐξοχὴν θεία ἰδιότητα: τὸ ἔλεος. Ὁ Κύριος εἶναι «ὁ εὐϊλατεῦν πάσας τὰς ἀνομίας σου, ὁ ἰώμενος πάσας τὰς νόσους σου». Θὰ ἄξιζε νὰ συντριβῆ ὁ καθένας ποὺ τολμᾷ, ἁμαρτάνοντας, νὰ προσβάλλῃ τὴ θεία μεγαλειότητα. Ἀλλὰ ὁ οὐράνιος Πατέρας μας ἔχει σπλάχνα οἰκτιρμῶν γιὰ ὅλους μας. Ἀρκεῖ ν' ἀνανήφουμε καὶ νὰ μετανοοῦμε. «Καθὼς οἰκτεῖρει πατὴρ υἱός, φκτεῖρησε Κύριος τοὺς φοβουμένους αὐτόν».

Ἡ μακροθυμία Του δὲν ἔχει ὄρια. Εἶναι ἀπέραντη. Εἶναι ἄβυσσος. Μᾶς ἀγαπᾷ ἀπείρως πιὸ δυνατὰ, πιὸ ἀνθεκτικὰ ἀπ' ὅ,τι ἓνας πατέρας ἀγαπᾷ τὰ παιδιὰ του. Καὶ ἀποδείχνει τὴν ἀγάπη Του μὲ θαυμαστοὺς τρόπους.

Μπορεῖ νὰ τοῦ φταῖς πολὺ. Μπορεῖ νὰ εἶσαι μιὰ φριχτὰ κηλιδωμένη ψυχὴ. Ἀλλὰ Ἐκεῖνος δὲν ξεγνᾷ δυὸ πράγματα.

Πρώτα-πρώτα, ὅτι καὶ ἔτσι ἐξακολουθεῖς νὰ εἶσαι εἰκόνα Του. Δηλαδή μιὰ πολύτιμη ἀξία. Καὶ ὕστερα, ὅτι, ἂν ἔγινες ὑποχέριος στὸ κακό, αὐτὸ συνέβη γιατί εἶσαι ἀδύνατο πλάσμα. «Αὐτὸς ἔγνω τὸ πλάσμα ἡμῶν, ἐμνήσθη ὅτι χοῦς ἐσμεν».

Μετὰ τὸ προπατορικό ἀμάρτημα, τὸ γένος μας φέρει μέσα του μιὰ βαθιὰ ἐξαχρείωση. Ρέπουμε στὸ κακό. Χωρὶς λοιπὸν τὴ θεία Χάρη, ὄντας χῶμα, πέφτουμε στὸ χῶμα.

Ἡ ἀμαρτία εἶναι μιὰ ἄρρώστια. Καὶ ὁ Θεὸς εἶναι «ὁ ἰώμενος πάσας τὰς νόσους σου». Ποιὸς κατηγορεῖ τὸν ἄρρωστο ἐπειδὴ εἶναι ἄρρωστος; Ἀπεναντίας, ἐπειδὴ εἶναι ἄρρωστος, τὸν περιβάλλουμε μὲ στοργή, μὲ κάθε τρόπο προσπαθοῦμε νὰ τὸν γιάνουμε.

«Οἰκτίρων καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος. Οὐκ εἰς τέλος ὀργισθήσεται οὐδὲ εἰς τὸν αἰῶνα μνηεῖ. Οὐ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐποίησεν ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν». Ἡ ἐνοχὴ μας προκαλεῖ τὴ δικαιοσύνη Του. Ἀλλὰ παρεμβαίνουν οἱ οἰκτιρμοὶ Του. Καὶ ἔτσι «λυτροῦται ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν σου». Ἀντὶ νὰ σὲ ἀφήσῃ στὸν θάνατο, ποῦ ἀξίζεις, σὲ ἀνεβάζει στὴν ἀθανασία. Τὸ Πνεῦμα Του σὲ ζωοποιεῖ. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Ἐκκλησία, στὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, τὸ λέγει «ζωοποιόν».

Τότε, στεφανώνεσαι «ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς». Τότε, τὴν καρδιά σου πλημμυρίζουν ἀγαθὲς ἐπιθυμίες. Τότε, «ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἢ νεότης σου». Ἡ ψυχὴ ξαναβρίσκει τὰ δυνατὰ της φτερά καὶ φτάνει στὶς κορφὲς τῆς ἀγιότητος.

Τί καὶ ἂν προηγήθηκε μιὰ πτώση; Τί καὶ ἂν, σὰν τὸν ἄσωτο υἱό, εἶχαμε βρεθῆ «εἰς χώραν μακράν», στὸ σκοτάδι τῆς ἀπώλειας; Ἀρκεῖ ἡ μετάνοια, γιὰ ν' ἀλλάξουν ὅλα ἄρδην. Ἀρκεῖ τὸ πηγαῖο «Πάτερ ἡμαρτον», γιὰ νὰ βρεθοῦμε, ξαναντυμένοι τὴν ἀρχαία δόξα, στὴν ἀγκάλῃ τοῦ Πατέρα μας.

Τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, «μένει εἰς τὸν αἰῶνα». Εἶναι πάντοτε ἔτοιμο νὰ σβήσῃ τὶς ἀμαρτίες, νὰ ἐξαρπάσῃ στὸ

φῶς ἀπὸ τὸν ζόφου, στὴ ζωὴ ἀπὸ τὸν θάνατο, στὴ δόξα ἀπὸ τὴν ἀτιμία, στὴ χαρὰ ἀπὸ τὴν λύπη.

Αὐτὲς τὶς μεγάλες ἀλήθειες, ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν πείρα, βγάζει σὰν θησαυρὸ ὁ Δαβὶδ καὶ μᾶς προσφέρει τὸ παρηγορητικό τους φῶς.

Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέγει στὸν καθένα: Τὸ μεγάλο κακὸ δὲν εἶναι ὅτι ἔπεσες στὴν ἁμαρτία. Τὸ μεγάλο κακὸ εἶναι ὅτι δὲν σηκώνεσαι, δὲν μετανοεῖς.

«Δεινὸν ἢ ραθυμία. Μεγάλη ἢ μετάνοια!», ἀναφωνεῖ καὶ ἡ Ἐκκλησία. Χάρη στὴ μετάνοια, ἡ Ἐκκλησία ἔχει νὰ παινεύεται γιὰ τόσους Ἁγίους της. Γιὰ ἓνα Δαβὶδ, γιὰ μιὰ Μαρία τὴν Αἴγυπτία, γιὰ ἓνα Μωϋσῆ τὸν Αἰθίοπα, γιὰ ἓνα Αὐγούστινο.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

— Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α —

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας. — Ἐπίκαιρα. — **Εἰσαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ ἐκκλησιολογικὴ διάστασις τοῦ Ὁρθοδόξου Κηρύγματος. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Πτωχεία καὶ Πλοῦτος. — **Μητροπ. Περιστερίου Ἀλεξάνδρου**, Ὁ Ἀλεξανδρείας Μ. Ἀθανάσιος. — **Μητροπ. Ρωγῶν Καλλινίκου**, Ὁ Ἱερεὺς καὶ ἡ πνευματικὴ του ζωὴ. — **Ι. Κ.**, Ἡ καρποφορία τῆς διακονίας. — **Ἀρχιμ. Τιμοθέου Σ. Τριβιζᾶ**, Ἡ Θεοτόκος καὶ τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. — **Πρωτοπρεσβ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου**, Ἐπιτροπὴ μελέτης προβλημάτων διακινουμένων ἔργατῶν. — **Πρεσβ. Ἐμμανουὴλ Καλαϊντζάκη**, Τὸ γράμμα μιᾶς ἀπελπισμένης κοπέλας. — **Χρήστου Ἰ. Ἀνδρεάδη**, Πέτρος καὶ Παῦλος στὴ Νεοελληνικὴ Ποίησι. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Ἀπὸ τὸν ΡΒ' Ψαλμῷ.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.